

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

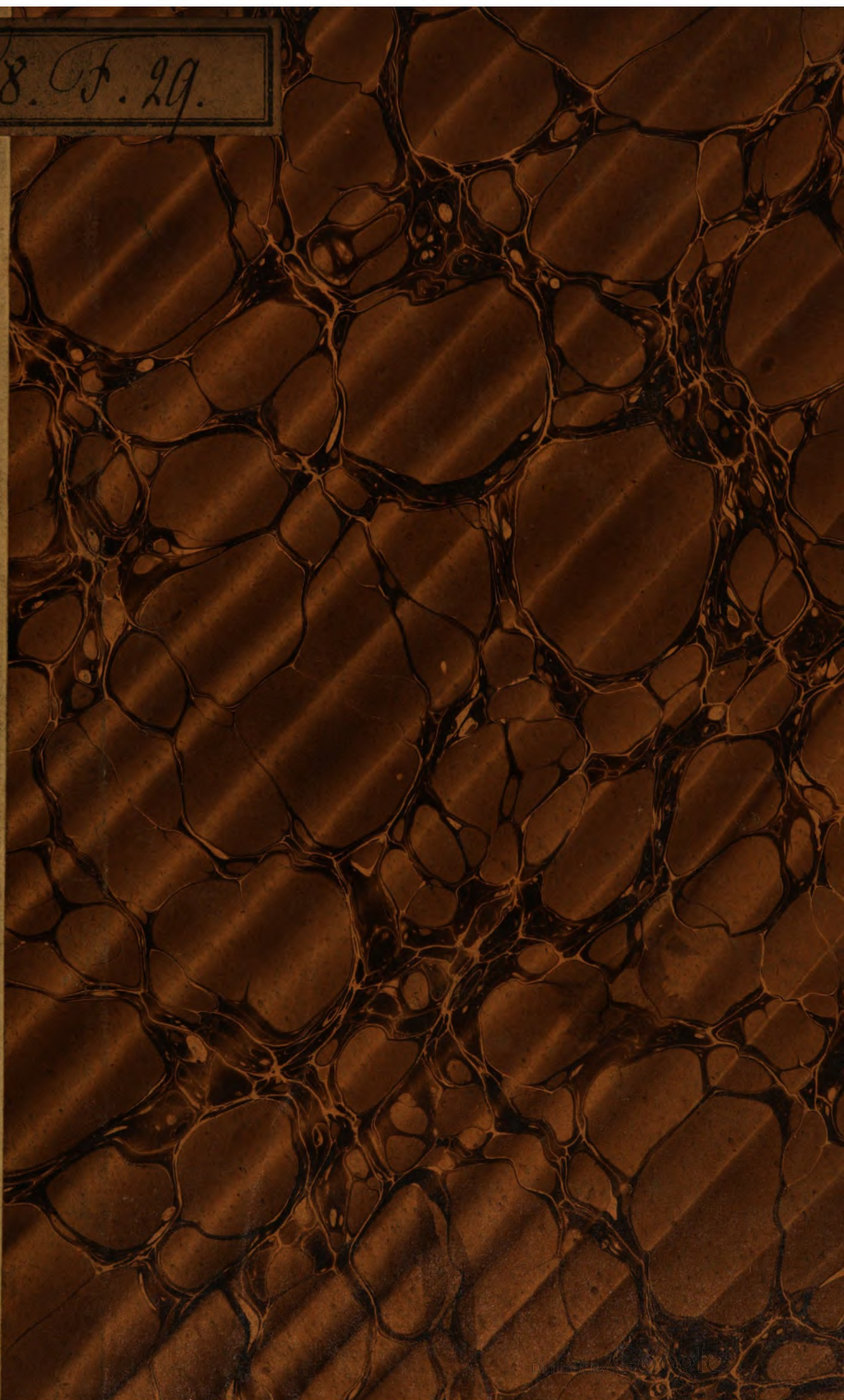
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

68. f. 29.

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K.K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

68.F. 29

DE VERA NOBILITATE OR

lum : completam ipsius rationem

& virtutes quæ generis nobilitatem

mis decent ac exornant depre-

adictis passim grauibus ad-

thorū cū gentiliū tum

sacrorum sententijs/

scripturæ sanctæ tes-

timonijs/claro

rumq; viro

tū exem-

plis.

Sic ingredere vt te ipso quōtidie doctior

*Sic egredere vt in dies patria Christianoꝝ
reipublica vtilior evadas.*

¶ Venale habetur in officina Henrici Stephani cal-
chographi e regione scholarum Decretorum.

Cludocus Clichtouicus Neoportuensis/generoso & claris orto natalibus / domino Iacobo Ambasiano:veram nobilitatem exoptat.

Onsueuerunt viri literarū studio ad dicti/cum discessuri essent ab ijs quibuscum familiariter victitarunt / aut diuturnam habuerūt consuetudinē: ipsis aliquod memorabile documentum relinquere/quod ad vitam recte insutuendam apprime conduceret.

Athenodorus.
Augustus.

Nempe Athenodorus philosophus cum ab Augusto in patriam recederet/petiissetq; Augustus vt sibi aliquod traderet doctrinæ monumētum: inquit. **C**æsar si tibi contigerit irasci:nichil prius dixeris/ferisq; q̃ quatuor & viginti literas mente percurreris.

Alexāder.

Idem fecit & Gymnosophista Alexandro magno sciscitanti quonam pacto imperitans ingētem sibi gloriā cōpararet:ne sis terribilis inquit.Deniq;

Aristippus.

Aristippus/Socraticus philosophus a Rhodijs post naufragium/ob insignem doctrinā honorifice exceptus/amplissimisq; donis ornatus:comitibus suis domū redire parantibus/ & quidnā patriæ referre eis mandaret percōtantibus:renūciate (inquit) ciuibus nostris/ tales liberis opes/ taliaq; viatica paranda esse:quæ naufragium etiam passos ipsos simul enatando sequantur. Et probe hi quidem/sciteq; fecerunt. Nam si cōmendantur qui iam abiturō amico xenium dono dant/ aut annulum aureū/ aut simile id genus munusculum:quo absens amicus conspecto/in memoriam assidue reuocetur amici/nullāq; illius vnq̃ capiat obliuionē,qđ tamē do-

narium & deperdi facile potest et furripí: soliq; cor-
 porí affert ornamentum. quanto potius probandi
 sunt: qui í synceri pignus amoris munus amico re-
 linquunt nullis fortunæ casibus obnoxium/ quod
 animum exornet/ & ad rectam ipsius institutionem
 magnopere conferat. Itaq; horum inductus exem-
 plo mi Iacobe imprimis amice/ tibi a nostro contu-
 bernio (in quo multos annos dulcissima necessitudi-
 ne/ cotidiano cõuictu/ et mutuo amore deuincti vi-
 tam egimus) iam discessuro/ atq; clarissimorũ pa-
 rentum tuorum decreto ad militarem traducendo
 disciplinam/ cum postremum vale amicorum more
 dicerem: id vnum te admonui/ vt sanguinis tui no-
 bilitatem animi quoq; generositate adornares/ red-
 dereq; te ipsum non minus virtute q̃ genere nobi-
 lem. Verũ vt id ipsum quod tũ paucis adhortat⁹ sũ/
 & altius animo figas/ & quanã ratione efficiũdum
 sit clarius agnoscas: opere precii duxi ea de re lati⁹
 differere/ & quæ ad cõparandã animi nobilitatẽ po-
 tissimũ valent: breui libello apertius explicare. Itaq;
 hunc succisiuo studio inter grauiiores occupationes
 utcũq; absolutũ/ ad calcẽq; perductum: lectitãdum
 ad te mitto. Non gẽmas quidẽ Indicas/ aut rutilãs
 aurum/ quod fuluis Tagus harenis voluit & Her- Tagus.
 mus: sed xeniolũ tibi offero carchaceũ/ atq; incude Hermus.
 literaria elaboratũ/ vtpote præsens de vera nobili-
 tate opusculũ. quò mei licet absẽtis memoriã nulla
 ab animo tuo deleãt obliuia/ nostraq; antiquẽ me-
 mineris amicitie: quoties codicillũ hunc aspectaue-
 ris/ ab aio singularis in te beniuolentiæ & affectus ple-
 no profectum. Quẽ sane tibi vni nũcupandũ elucu-
 braui: vt qui sis Ambasianorum clara propago/ ve-

A. ij.

rūq; genimē/atq; ex splēdida illa domo rerū gesta-
 rū gloria titulīq; ecclesiasticis admodū insigni/ illu-
 stre duxeris originē: pro viribus enitaris (quē ad-
 • modū tibi hinc discedētī etiā suggesti) illi sanguinis
 claritudinī prāclarā adiungere animi nobilitatē: i vir-
 tutis actione/officioq; & vsu cōsistentē. vnde demū
 totus euadas & integer/nobilitate honestatus: neq;
 solo habearis aut sis parentū genere nobilis. Ad qđ
 (ni fallor) hęc nostra lucubratiūcula nō nichil adius-
 menti prāstabit/neq; cōtemnēdā feret opē: si modo
 eius prācepta operi accommodaueris/atq; lectiōni
 actionē adiūxeris. qđ utiq; tespero facturū/neq; des-
 sciturū ab egregia illa indole animiq; ad virtutē ar-
 dore/quē in te haud mediocriter efferuere perspexi.
 Siquidē meminisse te decet illius Ciceronianę i offi-
 cijs sentētīę. Sed vt nec medici/nec imperatores/nec
 Cicero oratores quīs artis prācepta perceperit: quicq; ma-
 gna laude dignum sine vsu & exercitatione cōsequi
 possunt. sic officij conseruandī prācepta tradūtur:
 illa quidem vt faciamus ipsi/ sed rei magnitudo vsū
 quoq; exercitationēq; desiderat. Idē quoq; i Rheto-
 ricis ait. Oratori minimū est de arte loqui: sed mul-
 to maximum ex arte dicere. Cui haud dissimile est.

Mātuan⁹. quod canit Mantuanus.

De virtute loqui: minimum. virtutibus vti.

Hoc Sampsonis opus.

Dabis itaq; enixe operā vt quæ hic ad nobilitatis
 ornāmētū spectātia afferūtur: et diligētē euoluas/ et
 diligētius tibi vēdicare cōtēdas/ totīq; animi neruis
 ad id aspīres: vt nō futilis aut surdis aurib⁹ accepta
 tibi videatur hęc nostra exhortatio. Vale/ & Iudo-
 cum tuū qua soles beniuolentia semper prosequere.
 Parisijs/ M.D.XII. Idibus Augustis.

¶ Iudoei Clichtouei Neoportuensis / ad indytum
& clara stirpe spectabilem dominum Iacobum Am
basianum / de vera nobilitate libellus.

¶ Quid nobilitas & quot eius species. CAP. I.

Nobilitatem diffiniunt authores esse ge
neris vel alterius rei excellentiam ac di
gnitatem. Hanc ita dictam volūt qua
li noscibilitatem: q̄ quis ea re qua ceter
is eximie praeſtaret / facile conſpicuus /
notuſq; redderetur & haberetur. Eius

species Ariſtoteles i quarto Politicorū quatuor enu
merat: vtpote nobilitatem diuitiarum / generis / virtu
tis & diſciplinæ. Nichil quoq; prohibet & a patrie
ſolig; nat alis ſplendore nobilitatem interdum dedu
cere. Nam amplitudo patriæ ætiquumq; decus: plu
rimum valet ad laudem & gloriam comparandam.

Sed ea perq̄ exigua eſt modiciq; momēti: niſi illi vir
tutis quoq; præſtantia accedat / quæ veſola vere ho
minem nobilitat. Proinde Themiftoles cū eſſet pa
tria Athenienſis / Seriphio cuidā in contentione ob
iectātī q̄ nō propria virtute ſed patriæ ſplendore glo
riofus factus eſſet: recte reſponſiſſe fertur. Neq; tu ſi
Athenienſis eſſes / clarus extitiſſes: neq; ego ſi Seri
phius eſſem / ignobilis. ſignificans hiſce verbis ſe rerū
geſtarū magnitudine & gloriā clarū factū: neq; pa
triū ſolū ad id quiddā cōtuliffe. Sic Anachariſis philo
ſophus exprobranti ſibi Attico q̄ Scythia eſſet: au
thore Laertio præclare reſpondit. At nichil quidem
michi probro eſt patria: ſed patriæ tu. ¶ Verum præ
termiſſis alijs rebus / vnde nobilitas multifariam de
ſumi poſſet; duas duntaxat eius ſpecies pertractabi

Ariſtoteles
Cap. 4.

Themifto
cles.

Anachar
ſis.
Laertius.

De vera

mus / duabus partibus ex quibus humana coalescit
substantia / corpori inquam & animæ cōgruenter re
spondentes : vtrūta nobilitatem generis & virtutis.

Quid gene
ris nobili
tas.

Generis nobilitas est a maioribus & proavis dedu
cta generis excellentia & præstabilitas . Et hæc sane
corporis conditionem / naturamq; respicit : quando
quidem id ipsum nascentes ex parentum propagine

Quid virtu
tis nobili
tas.

traducimus. Virtutis vero nobilitas est ob insignem
animi virtutem / morumq; probitatē comparata ex
cellens gloria & dignitas. Quam quidem ad animū
pertinere / addubitauerit nemo : cū vſu & assiduo bonæ
operationis exercitio excultus anim⁹ eā sibi peculia

Chrysoſto
mus.

rē asciscat. De hac Chrysoſtom⁹ ait. Ille clar⁹ / ille sub
limis / ille nobilis / ille tunc integram nobilitatem suā
putet : si dedignetur seruire vicijs / & ab eis superari.

Apuleius.

Vtrāq; autem harum specierū complexus est Apu
leius Madaurēsis : cum de quodam dicit. Quem nō
excellētia generis : sed mores / virtutesq; nobilitauē
rūt. ¶ Porro ex hisce duabus coniunctis atq; vnā cō
nexus : tertia enascitur nobilitatis species / vtrāq; su
pradictarum complectens / scilicet nobilitas generis
atq; virtutis. quæ est cum generis / tum virtutis in vno

Quid nobi
litas gene
ris et virtu
tis.

eodemq; homine præcellētia & eminentia . Et hæc
plane vera est (qua de differere istituimus) absolutaq;
& consummata nobilitas : q; vtrūq; in se contineat / vn
de completa nobilitatis ratio integranda est. Nempe
si corpus humanū detur animæ expers / aut anima
vacans corporis integumento : haudquaquam perfectus
constitueretur homo. sed & corpus & animam ad inte
gram hominis coalescentiam / atq; compositionē cō
currere opus est. Ita sane nec sola generis præstantia
virtute destituta / nec sola virtus humili obscuroq; lo

co abstrusa/hominem reddit vere & solide nobilem:
sed ingenua propago ex parentibus deriuata/vna cū
eximio virtutis splendore ipsam exornante.

¶ Quanam sit duarum primarum nobilitatis spe-
cierum adinuicem habitudo. CAP. II.

Abent autem duæ primæ nobilitatis
species latam iter se dignitatis differen-
tiam: & eandem ferme adinuicem ser-
uāt habitudinē / quā corpus & anima
humana / quibus apta ratione propor-
tioneq; (vt dictū est) respōdent. ¶ Eni-

uero sicut anima omnium consensu & cōfessione lō-
ge præstantior est corpore: ita quoq; proprietates &
qualitates animæ multo habentur præclariiores q̄ eę
quæ soli corpori sūt addictę. Nimirum igitur si virtu-
tis nobilitas maiorem sortita sit dignitatem q̄ ea quę
generis est. ¶ Insuper hæc ex alieno pēdet / vtpote ma-
iorum progenie / quæ hunc ex clara parentum stirpe
sustulit: illum vero humili & obscuro loco addidit i lu-
cē. Itaq; hoc ipsū nō nostrū est bonū: sed aut progenti-
torū qui nobis prima nascēdi fundamēta iecere / aut
naturæ quę tale nobis indidit natiuitatis exordium.

Quēadmodū apud Ouidium Vlixes Aiāci suā in-
flata bucca iactitātī nobilitatem / scite respondit. Ouidius.
Vlixes.
Aiāx.

Nam genus & proauos & quę non fecimus ipsi:

Vix ea nostra voco.

Et Seneca. Qui genus Seneca.

laudat suū: aliena laudat. Apuleius etiā dicit. Si lau-
das aliquē quia generosus est: parentes eius laudas. Apuleius.

At vero nobilitas virtutis tota nostra est / nostrūq; bo-
nū nō ex hæreditaria patrū successiōe nobis obuēni-
ēs: sed nostro ipsorū labore partū / nostra cōparatū
opa atq; vigilātia. ¶ Kursū nobilitas generis plerūq;

A iiij.

De vera

principium habet ignobile / & primos illius stirpis
authores nulla claritudine insignitos. Quid obse-
cro Rhomanis primariam præstitit originē? Asy-
lūm plane illud quod cōstituit Rhomulus. ad quod
Rhomul⁹. vndiquaq; certatim confugientes finitimi / conue-
nā / inopes & ignobiles: vrbi tā ample prima dede-
re incremēta. Qd̄ Iuuenalis octaua satyra sic inuit.
Iuuenalis. Et tamen vt longe repetas / longeq; reuoluas
Nomen: ab infami gentem deducis asylo.
Maiorum primus quisquis fuit ille tuorum:
Aut pastor fuit / aut aliud quod dicere nolo.
Sēpenumero itidem intercidit antiqua & longo re-
cēlita sēm̄ate stirpis nobilitas: aut morte / aut igno-
minia. cum qui ex clara domo supersunt vt postre-
mē illius reliquā: aut fato eripiuntur ante susceptā
sobolem / aut ob aduentitium quiddam tristi deho-
nestantur & publica ignominia / tituloq; nobilitatis
exuuntur. Neq; id quidem mirū. Nam cum fortui-
tum quoddam & exterum sit bonum: more cæte-
rorum id genus bonorum instabilitati & mutatio-
ni est obnoxium. Atqui virtutis nobilitas etsi prin-
cipium habeat in eo qui primū eam sibi impigrevē
dicat: finis tamen & interitus nescia / imortalem illi
gloriam & perenne nomen parit. Cognationem si-
quidem habet cum virtute / cuius proxime sequitur
conditiones: claraq; & æterna habetur. Neq; vllam
infamiae notā suo possessori inuri sinit: sed ab omni
eum vindicās dedecore & turpitudine / fama super
æthera notum ac celebrem reddit. ¶ Quid q; bo-
nis & malis nobilitas generis communis est: neq;
probum a prauo secernit? Animi vero nobilitas:
solis bonis & virtute præditis competere potest.

Nobilitate.

Sicut autem ea quæ hominis sunt propria / ijs præstabiliora censentur quæ eidem cum animantibus rationis expertibus sunt cōmunia: ita quæ solis cōueniunt bonis / nimirum excellentiora sunt ijs quæ etiam malis cōmunicantur.

¶ Adhuc de eodem / nobilitatem scilicet virtutis q̄ generis præstantiorem esse.

CAP. III

Isetiam & id accedit: q̄ ob solam generis nobilitatem nullus homini debetur honor / aut laus . quandoquidē authore Aristotele: ijs quæ a natura nobis asunt / neq̄ laudari neq̄ vituperari debemus. *Aristoteles*

¶ Quæ autem nobilibus genere sicut & opulentis / iure meritoq̄ debetur honor: id ipsum non ob solam generis aut diuitiarum rationem cōtemplationeq̄ fit . sed ob coniunctam ipsis virtutem: aut quæ existimatur (vt debet) esse illis cōiuncta. Decet enim eos qui cæteris nobilitate / diuitijs aut magistratu præstant: & virtute quoq̄ (si vecordes / ignauiq̄ nō sunt) alios antecire. Hinc *Aristoteles* i quarto *Ethicorum* de magnanimitate differens / nobiles (inquit) & qui in dignitatibus sunt constituti vel diuites: digni censentur honore. In excellētia namq̄ consistūt . atq̄ omne bonum quod excellit : dignum est magis honore. Re autē vera solus bonus est honorabilis . atq̄ ij quidem quibus insunt ambo: digni magis honore censentur. Qui vero sine virtute talia bona habent: ij non iure seipsos dignos magnis honoribus censent / neq̄ magnanimi recte dicūtur . nō enim sunt hæc: sine accumulata virtute. Sic ille. Virtutis vero nobilitas et laude imprimis dignum reddit hominem & honore. Siquidē soli virtuti et laus

Aristoteles
Cap. 3.

De vera

debetur vt præmiū: & honor. cum ipsa proprio ho-
minis studio / assiduo labore / grauiq; sudore parta
sit: neq; ex alieno nobis existat accessoria. ¶ Ad hoc
virtutis nobilitas sine sãguinis generositate: merito
laudi dāda est. Quis enim virū probum & egregia
virtute præditū (quīs obscuro loco natus sit) iure nō
laudauerit? Ediuerſo vero generis splendor illustris
sine virtutis ornatu / nō modo laudē nō meretur: sed
potius ignominiā. Etenī quī vicijs est sordidus / ta-
metſi nobili sit genere natus: nequaquā commēdatio-
ne dign⁹ est. quinimo graui afficiēdus pbro atq; vi-
tuperio: q̃ ab auita pbitate & præclaris maiorū mo-
ribus degenerauerit atq; descīuerit / q̃ insignes gene-
ris titulos vitę turpitudine fœdauerit / indicēq; virtu-
tis āplitudinē generis sine virtute ostētauerit. Q d̃ at
testat Chryſostomus dicēs. Nobilitas vel bonitas co-
gnatorū nō valet: nisi fuerim⁹ nosipsi boni. Est igit̃
virtutis q̃ generis nobilitas laudabilior & p̃ide eligi-
bilior. ¶ Et certe eligēda potius est virtutis nobilitas
sine stirpis splēdore: q̃ sãguinis claritudo sine virtutis
excellētia. quēadmodū hoc carmine notat Satyric⁹.

Chryſosto-
mus.

Iuuenalis.
Terſites.
Achilles

Malo pater tibi sit Terſites: dummodo tu sis

Eacide similis Vulcaniaq; arma capeſſas

Q̃ te Terſite ſimilem producat Achilles.

Quod autē altero magis eligendū: eo ipſo præſtati⁹
eſſe diſciſcitur. ¶ Demū nobilitas generis ea dūta-
xat ratione laudat: quatenus ſociā habet virtutis cla-
ritatē. quā ſi detrahas: āplius illa nichil habet qd̃ iu-
re laudes. Est igitur virtutis claritas (propter quā il-
la laudatur) merito commēdatior. Id plane Satyric⁹
mutorū aīaliū exēplo nobis inſinuat: cū ſtomacho
cōtra intumeſcentes ob claram ſtirpem inſclamans.

Dic michi Teucrorum proles: animalia mnta
 Quis generosa putet nili fortia: nempe volucrem
 Sic laudamus equum: facili quo plurima palma
 Feruet/ & exultat rauco victoria circo.

Ergo vt miremur te non tua: primum aliquid da.
 Rarus enim ferme sensus communis in illa

Fortuna, sed te censerí laude tuorum

Ipse ego noluerim: sic vt nichil inde futurae

Laudis agas, miserum est alienae incumbere fama.

¶ Quia nobilitas generis a virtutis splendore primam
 acceperit suam originem. CAP. IIII.

Vpradiçtis autem & id adiçiendum:
 qd stirpis nobilitas suum exortu pri-
 mitus habuerit a nobilitate virtutis/

estq; hæc illius primitiua & origina-
 lis causa. Nempe apud antiquos cum
 quispia admiranda virtute insignis lo-
 ge cæteros antecelleret: egregijs (vt par erat) effere-
 batur laudum præconijs/ & graui autoritate con-
 spicius ante alios habebatur. Trāsiuit & ea laudis
 commēdatio ad posteros: vt filij & nepotes eius ob
 paternæ aut auitę virtutis claritatem illustres & in-
 ter cæteros primi haberentur. Qui ergo primū no-
 biles dicti sūt: id a virtute præclarū acceperūt elogiū.
 illorumq; liberi a benefactis & meritis parētū nobi-
 litatis denoiationē mutuati/ sortitiq; sūt: qd a pclaris
 & virtute splendidis viris exorti fuerint. Atqui causa
 (vt sentiūt philosophi) p̄stātor est eo qd ab ipsa p̄fi-
 ciscitur. Est igitur onisfariā dilucidū: virtutis genero-
 sitatē ea qd stirpis est priorē esse & digniorē. Porro tes-
 te Salustio: vnaqueq; resijs artib⁹ cōseruatur/ qb⁹ Salustius.
 primū parta est. Itaq; si nobilitatis nomē primū iue-
 xit & iduxit splendida parentū virtus & probitas: si

Vnde pri-
 mū orta ē
 generis no-
 bilitas.

De vera

illam cōsectantur posteri/ moresq; imitātur auitos/
 vere nobiles sūt & tāto nomīne digni. Si vero a prae-
 clara parētum bonitate honestateq; vitā discefferit;
 reuera ignobiles sunt/ quoniam id ipsum a quo nobi-
 litas primum dependet/ nequaquā obtineant/ neq; alijs
 coram exhibeant. ¶ Cāterum neq; illud praeomit-
 tendum videtur: ex quo dilucide perspicietur nobili-
 tatis animi supra eā quā stirpis est & sanguinis/ emi-
 nētia. scilicet virtutis nobilitatem id proprium habere
 et peculiare: q; minime materiā praeſtat vicio & tur-
 pitudini. vt quā illi prorsus aduerſetur / & oppositis
 militet castris. Nobilitas vero sāguinis interdum tu-
 midos animo & insolentes eos reddit/ qui ex illustri-
 bus progeniti sunt parentibus: si virtutē non habeāt
 huiusce elationis domitricem & conculatricem. So-
 lent enim plerūq; alios obscuro aēditos & humili te-
 cto tanq̃ contemptibiles parui pendere & dedigna-
 ri. quemadmodum his versibus exprimit Satyricus.

Iuuenalis. Plance tumes alto Drusorū sanguine: tanq̃
 Feceris ipse aliquid propter quod nobilis esses.
 Vos humiles (inquīs) vulgi pars vltima nostri:
 Quorum nemo queat patriam monstrare parentis/
 Ast ego Cecropidas. Verū id tibi dicitur: at tu
 Nil nisi Cecropides/ truncoq; simillimus Herne.
 Nullo quippe alio vincis discrimine: q; q;
 Illi marmoreum caput est: tua viuit imago.

Aristoteles Cui itidē sententiā/ astipulatur Aristoteles in quarta
Cap. 3. to Ethicorum dicens. Qui sine virtute nobilitatē/ di-
 uitias & magistratum habēt: contemptores / petulā-
 tesq; fiunt. Nō est enim facile: sine virtute res ferre se-
 cundas. Atq; cum aequabiliter ferre non possint/ pu-
 tentq; se ceteris antecellere: illos quidem despiciunt.

Accedit eisdem Seneca in libro de quatuor virtutibus Seneca.
 bus dicens. Magnanimitas si se supra modum extollit:
 facit virum minacem/inflatum/inquietum/& turbidum/&
 in quascunque excellentias dictorum/factorumque neglecta honestate festinum. Nobilitas autem generis ad magnanimitatem ut particula quaedam attinet/
 3 viamque ad eam sternit. ¶ Proinde si per seipsam attendatur/nullo comitata atque instructa animi ornamento non reddit (ut paulo ante etiam dictum est) virum laude dignum/neque preclaris illustrat titulis: quod decorem suum & fulgorem accipiat (ut modo discussum est) a virtute/præcipua quidem vere nobilitatis ratione.
 Quod itidem annotavit hoc carmine Satyricus.
 Stemmata quid faciunt? quid prodest Pontice longo. Iuuenalis
 Sanguine censeris? pictosque ostendere vultus
 Maiorum/& stantes in curribus Aemilianos?
 Quis fructus generis/tabula iactare capaci
 Famosos equitum cum dictatore magistros:
 Si coram Lepidis male vivitur? effigies quo
 Tot bellatorum: si luditur alea pernox?
 Prima michi debes animi bona: sanctus haberi
 Iustitiæque tenax factis/dictisque mereris. Et rursum.
 Quis enim generosum dixerit hunc: qui
 Indignus genere & preclaro nomine tantum
 Insignis? Cui consonat Seneca epistola quadragesima quarta dicens. Non facit nobilem: atrium plenum imaginibus. nemo in nostram gloriam vixit/
 neque quod ante nos fuit: nostrum est/animus facit nobilem. Quis est generosus? ad virtutem bene a
 4 natura compositus. ¶ Unde si constituentur / proponanturque duo viri: unus genere quidem nobilis sed facinorosus & sceleratissimus? alter vero humili

De vera

familia natus & ignobili/ sed virtute & animi magnitudine mirifice præstans: quis hūc secūdū primo nō ptulerit? Quēadmodū de Catilina scelestissimo & Cicerone clarissimo viro: hoc carmie notat Satyric⁹.

Inuenalis.
Catilina.
Cethegus.
Cicero.

Quid Catilina tuis natalibus atq; Cethegi
Inueniet quisq; sublimius? arma tamen vos
Nocturna & flammæ domibus templisq; parastis.
Sed vigilat consul/ vexillaq; vestra coercent.
Hic nouus Arpinas ignobilis/ & modo Rhomæ
Municipalis eques: galeatum ponit vbicq;
Præsidium attonitis/ & in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis & tituli: quantum non Leucade/ quātum
Thessaliæ campis Octavius abstulit vdo
Cedibus assiduis gladio. sed Rhoma parentem
Rhoma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Simile etiā esse iudiciū de Nerōe ipurissimo ac scele-
ratissimo/ et Seneca viro grauissimo et eruditissimo:
q; hic illi longe præferēdus est etsi genere sit igno-
bilis/ sentit idem poeta.

Nero.
Seneca.

Inuenalis.

Libera si dentur populo suffragia: quis tam
Perditus/ vt dubitet Senecam præferre Neroni?
Cuius supplicio non debuit vna parari
Simia: nec serpens vnus/ nec culeus vnus.

¶ Postremum si qua species supereminenter & pecu-
liariter generis nomen sibi vendicat: id argumēto est
ipsam principatum habere super alteram speciē/ quæ
id super excellentis denominationis insigne non obti-
net. Vt si solum animal/ hominē diceremus: non quo
alia ab animalis ratione secludamus / sed vt iter ani-
malia hominem primatum habere insinuemus. Et si
hominē vocemus mētē: nō corpus ab ipsius cōposi-

tionē excludētes / sed mētē potiorē hominīs partē esse significātes . Atqui virtus animiq; nobilitas sortitur peculiaritē nomē nobilitatis / sui generis: cū exclusio ne alterius speciei . vt apud Satyricū octaua satyrā .

Tota licet veteres exornent vndiq; ceræ

Iuuenalis.

Atria: nobilitas sola est atq; vnica virtus. Et iterum.

Nobilitas sola est: animum quæ moribus ornat.

Cui consonat illud Ouidianum de Ponto.

Ouidius.

Non census nec clarum nomen auorum:

Sed probitas magnos ingeniumq; facit.

Quod sane dictum intelligatur / non quidem vt generis nobilitas prorsus a nobilitatis ratione denotetur aliena & extranea: sed vt primaria & principalis nobilitatis ratio designetur in virtute & morum integritate constituta. Constat igitur multifariam: nobilitatem animi quæ virtute paratur / nobilitati generis esse longe præferendam. Porro ex hac collatione cōparationeq; hæcenus facta perspicue liquet: tertiam nobilitatis speciem / quæ & genus & ingenuos mores complectitur / esse sola animi nobilitate præstantiorē. Sunt enī plura bona paucioribus eligibilia / & duplex bonum simplici melius. quidquid item hæc complectitur boni: & illa itidem cōtinet / & insuper aliud adiicit bonum. Ex quo protinus etiam cōficitur: nobilitatem generis & animi / sola generis nobilitate esse electiorem Nempe nobilitas vtriusq; simul sūpta / nobilitate animi est perfectior: vt modo ostēsū est. & hæc solā corporis nobilitatē dignitate trāscēdere / iā plurifariā monstrata est. excedit igitur gemina nobilitas: vnicā corporis atq; generis nobilitatem. Quidquid enī maius est maiore: maius est & minore . et quo d nobiliore nobilius est: & ignobiliore.

¶ Quod ob generis nobilitatem non est animo intumescendum.

CAP. V.

T quoniam in præcedentibus dictum est: stirpis nobilitatem plerisque imbecillis animo & infirmis animum præbere & aperire fenestram ad sui extollentiam / tumiditatem cordis / & insolentiam / quod sæpius usu venire comper-

tum est: adhibendum est huic morbo salutare remedium / & opponendum huic mortifero veneno efficax antidotum / quod ipsum expellat. ¶ Cuius sane curationis efficaciam peritus artifex aduocandus est. Seuerinus Boetius: in tertio consolationis philosophice libro luculenter ostendens: non esse inaniter & vane gloriandum de generis nobilitate. tum quod ipsa alienum est bonum: atque a parentibus deriuatum. tum quod laus a meritis parentum emanans / ipsos quidem parentes claros reddit: filios vero nequaquam / nisi propriam habeant virtutis claritatem qua sint insigniter splendidi. Verba Boetij sunt hæc. Iam vero quod sit inane / quod futile nobilitatis nomen: quis non videat? quæsi ad claritudinem refertur: aliena est. Videtur namque esse nobilitas: quædam de meritis veniens laus parentum.

¶ Quod si claritudinem prædicatio facit: illi clari sunt necesse est qui prædicantur. quare splendidum testis tuum non habes) aliena prædicatio non efficit. ¶ Quod siquidem est in nobilitate bonum / id esse arbitror solum: ut imposita nobilibus necessitudo videatur / ne a maiorum virtute degenerent. ¶ Rursum. quibus unus idemque pater est præcipuus & primus: ij nullum habent originis discrimen atque diuersitatem. Omnibus autem hominibus idem est pater coelestis: ad quem diuina institutione

Boetius.

Nobilitate.

9

edocti/cum oramus dicimus Pater noster qui es in Matth. 6.
 coelis. Et dominus noster apud Mattheum capite Matth. 23.
 vicesimo tertio. Omnes vos fratres estis. & patre no-
 lite vocare vobis super terrā: vnus est enim pater ve-
 ster qui in coelis est. Pater inquā animarū nostrarū:
 quas omnes ad imaginem & similitudinē suā fecit.
 Ipse enim fecit nos/et nō ipsi nos. Id plane Boetius Psal. 99.
 eodē libro consequenter hoc carmine cōprobat.

Omne hominum genus in terris

Boetius.

Simili surgit ab ortu.

Vnus enim rerum pater est.

Vnus cuncta ministrans.

Ille dedit Phœbo radios:

Dedit & cornua lunæ.

Ille homines etiam terris:

Dedit & sidera cœlo.

Hic clausit membris animos

Celsa sede petitos.

Mortales igitur cunctos

Edit nobile germen.

Et quoniam ignobiles animo sunt/qui degenerāt a
 sua origine: quicūq; a deo omniū authore per vicio-
 rū abrupta discedūt/ diuinā in se dedecorātes ima-
 ginē/inducētēsq; nebulā illi & horrendas tenebras:
 recte degeneres dicuntur & ingenerosi. quēadmo-
 dum idem author in loco supradictō subnectit.

Quid genus & proauos strepitis?

Boetius.

Si primordia vestra/

Authoremq; deum spectes:

Nullus degener extat/

Ni vicijs peiora fouens

Proprium deserat ortum.

B.j.

De vera

- 1. Regū. 2.** Sicut etiam per scripturā loquitur nobis dominus.
Gene. 2. Qui contēnūt me: erūt ignobiles. ¶ **Q** si ad corpo-
Iob. 25. rū originē/mentis acie deflectere lubet:& illam cō-
Iob. 7. periemus in omnibus eandē/vtpote terrā & lutū ex
quo formatus est homo. Fecit eni deus (vt testatur
scriptura) hominē de limo terre:& ispirauit in faciē
eius spiraculū vitæ. Idem & Iob contestatur dicēs.
Homo putredo:& fili⁹ hominis vermis. Et rursus
alio loco. Induta est caro mea putredine & sordib⁹
pulueris. Proinde sapiēs nostrā retundēs & depri-
mēs superbā (quā egregij maiorū tituli/aut stēma-
ta clara parētum: aut alia quęuis extollētīæ materia
suggerit) inquit. Quid superbis terra & cinis? Et de
vnoquoq; nostrū nimirū dicitur: q̄ puluis est & in
puluerē reuertetur. Hęc profecto sunt nostrę omniū
nobilitatis insignia/cinis inquā/puluis & terra: q̄ no-
biscū vel inuiti ferimus semper/& anio fixa assidue
meditari cōtueriq; debem⁹/more nobiliū huius mū-
di: qui maiorū suorum insignia effigiata gestāt/aut
vestibus tapetisq; intexūt/ aut splēdidarū domorū
parietibus insculpūt. Cūq; ad vitę nostrę calcē me-
tāq; peruenerimus: morte resoluti/ cōmunē omniū
matrē terrāq; repetem⁹. quę nobiliū huius sęculi ab
ignobilibus nullū facit discerniculū: oēsq; sine discri-
mine suo sinu receptat/ in fauillāq; redigit. Perit enī
morte atq; intercīdit clara nobilitatis gloria: neq;
suos post funera comitatur alumnos. Quēadmodū
grauiter & præclare libro secūdo dicit Boetius.
Boetius. Licet remotos fama per populos means:
Diffusa linguas explicet.
Et magna titulis fulgeat claris domus:
Mors spernit altam gloriam.

Inuoluit humile pariter & celsum caput:

Aequatq; summis infima.

Vbi nunc fidelis ossa Fabricij manent?

Quid Brutus aut rigidus Cato?

Signat superstes fama tenuis / pauculis

Inane nomen litteris.

- 4 ¶ Demū primā nostrā secundū carnē originē: redu-
cimus omnes in Adam primū parentē nostrū. Nā
teste scriptura / fecit deus ex vno omne genus homi- Adū. 17.
nū: inhabitare sup vniuersam faciē terræ. Cū itaq;
omnibus secundū corpus idē sit primitiuus author
& pater: quid efferūtur / insolescūt / & turgidi inflan-
tur / qui specimē & decus nobilitatis habet / super cæ-
teros ignobilī domo prognatos? quid intumescunt
more vtrius vēto distenti? Salomon quoq; singulari Salomon.
sapiētia celeberrimus / et generis itidē nobilitate splē-
didissimus: haud dubie cōtestatur idem mortalibus
omnib⁹ esse natiuitatis exordiū / de seipso ita verba
faciēs. Sum quidē & ego mortalis homo similis om- Sapi. 7.
nibus: & ex genere terreno illius qui prior fact⁹ est /
& in vētre matris figuratus sum caro. decē mēsum
tēpore coagulatus sū in sāguine: ex semine hominis
& delectamēto somni cōueniēte. Et ego nat⁹ accepi
cōmunē aerē: & in similiter factā decidi terrā / & pri-
mam vocē similē omnib⁹ emisi plorās. In iuolumē-
tis nutrit⁹ sum / & magnis curis. Nemo enī ex regi-
bus aliud habuit natiuitatis initiū. Vnus ergo itrois-
tus est oībus ad vitā: & similis exitus. Qz si hæc cō-
munis oībus origo & nouissima vitę meta / alti⁹ aīo
infigatur atq; tenaci⁹ hēreat: salutaris erit medicina
presentaneūq; remediū ad p̄tumidū elationis & pu-
tidū vulnus (qđ ex carnis nobilitate succrescens ex-

B. ij.

De vera

ulcerat animū) protinus curandū:& expressa sanie purgādum. haud secus ac paulo cum deformes species suos pedes:caudam pennis stellantibus explicata ilico demittit ad ima.

¶ Quadruplicem nobilitium & ignobilitium cū genere tum virtute modum/defumi posse. CAP. VI

X annotatis paulo ante speciebus nobilitatis / & totidem ignobilitatis modis ex opposito designandis: colligere facile est / quadrifariā variari posse (facta duorum simul sumptorū/nobilitatis scilicet & ignobilitatis cōbinatione) nobi-

les & ignobiles genere atq; virtute/ sicut & quadruplici ratione variatur filiorū ad parētes secundū bonitatē aut maliciā habitudo. Siquidē primo ex bonis parētibus enascūtur interdū boni filij.vt ex sancta radice rami facti/ex arbore bona bonus fructus/ ex suavi fonte dulces riuuli.quēadmodū ex Thobias seniore/ Thobias iunior. Secundo ex bonis parentibus edūtur nōnūq; mali filij.tanq; pestilens fructus ex arbore bona/ aut aqua amarulēta de dulci fonte profluēs/atq; execrabile facta de radice genus.quēadmodū ex Isaac natus est Esau. Tertio ex malis parētibus aliquādo oriūtur boni & virtutis studiosi filij.vt ros de spinis prodeūtes/ aut lilia de senticosis aculeis/aut dulcis aqua de sentina profluēs.quēadmodū ex Amon genitus est Iosias. Quarto vero ex prauis parentibus procedūt plerūq; filij peruersi/ & paternę iniquitatis imitatores.veluti ex cicuta exoriens fructus virulētus/aut ex sentina defluens aqua sordida/vt & mali corui malū ouū:quēadmodū protritū est et frequēs apud veteres adagiū. qualis fuit Ioram ex Achab progenitus. Sane hos

Thobias.

Isaac.
Esau.

Amon.
Iosias.

Achab.
Ioram.

- rū primī & tertij merito commendandi sunt / secun-
di vero & quartī probro dandi & vituperio digni.
1. ¶ Haud dissimiliter primo loco dantur nobiles ge-
nere itidem & virtute , qui nō solum stirpis ampli-
tudinē a parentibus deducunt : sed splendidis vir-
tutū ornamentis eam insuper decorant . Vt de vno
quoq; ipsorum recte dici queat: q̄ est veterum haud
indignus auorum / & q̄ similis est maiorum suorum.
2. Secūdi assignantur nobiles quidem genere sed igno-
biles moribus , qui scilicet maiorum nobilitatē pro-
bris & turpitudine contaminant / & a parentū suo-
rū probitate desciscunt atq; exorbitant. Quales enu-
merat Valerius libro tertio / cap. de ijs qui a parenti-
bus claris degenerauerunt: Scipionis Africani filiū
vecordem & ignauum. Quinti Fabij filium / suorum
bonorum vsq; adeo profusum : vt bonis illi paternis
a prętore interdictum sit. Clodij quoq; pulchri filiū:
insano amore perditissimum . & Quinti Hortensij
oratoris clarissimi nepotem : in omnem effusum libi-
dinis spurcitiā. insuper & cæteros : ex citato autho-
ris loco haud magno impendio dinoscendos. Tertij
vero comperiuntur ignobiles genere / sed virtute cla-
ri / atq; insignes. qui obscuritatem sui generis splendo-
re virtutis illustrarūt: rebus egregie gestis emicuerūt
& suis claruerunt meritis. Quales in numerum dige-
rit & memorat Valerius eodem libro tertio / cap. de
ijs qui infimo loco nati / clari euaserunt: Tullū Hosli-
liū / Tarquiniū Priscū / Seruium Tulliū / obscuro lo-
co & parētibus ifimis æditos: & ad Rhomani regni
fastigium euectos. Portium Catonem: & armis & li-
teris præstātissimum / imperatorem optimū & se-
natorem. Socratem philosophum ; matre obstetrice

Valerius.

Valerius.

Socrates.

B iij.

De vera

Euripides.
Demosthe-
nes.

& patre marmorario genitum. Euripidem poetam tragicum: matre olera venditāte exortū. Demosthenem oratorem clarissimū: patre cultellos fabricante natum. & alios insuper: ex adducto loco facile colligendos. His autē non immerito adijciendus est Cice-

Cicero.

ro: qui maiorib⁹ suis virtute praeluxit: & emulo obiectanti sibi ignobilitatē probe respōdit. Satius est tamē (inquit) me gestis meis florere/ q̄ maiorū opi-

Plutarch⁹.

Iphicrates

Hermodi⁹

nione niti: & ita viuere vt ego sim posteris meis nobilitatis initiū. Et Plutarchus in Apophthegmatibus refert: q̄ Iphicrates quoniam cerdonis erat filius/ Hermodio qui sibi nobilitatem exprobrauit perbelle respōdit. Meum genus a meipso initiū sumit: tuum autem in te finitur. Occurrent haud vllō

Horatius.

negocio & alij: qui pēnas (vt aiūt) extra nidum extenderunt/ & quantū generi deimptum est: virtutib⁹ addiderūt/ quiq; ex tardo asello velut equi prognati sunt. Qualem etiam Horatius se ab amico haberi scribit/ tenuemq; parentum fortunam & domum virtute illustriorem effecisse: cum ait.

Melibertino natum patre & in tenui re:

Maiores pennas nido extendisse loqueris.

Vt quantū generi demas: virtutibus addas.

¶ Deniq; quarto loco inueniūtur ignobiles cum genere tum virtute/ ex infima quidē plebe nati: & nullam virtutis dignitatē in vita adepti/ marcētes ocio/ torpētes desidia & prorsus ignaui. qui neq; animū literis neq; virtutis vsu excoluere: sed inglorij æuum transigunt/ nichil præstātes quo se vixisse testentur. Horū sane quatuor generū: primi & tertij nimirum laudabiles sunt & egregijs extollendi præconijs. tertij tamen cumulatius: q̄ maiore virtuti consequēdæ

operam nauarint/nulloq; adiutū maiorū exēplo aut
 præsidiō/& suis nixi brachijs atq; pedibus:ad cul-
 men ipsius & apicē euaserint.Nō sunt tamen primī
 merita fraudādi laude atq; cōmēdatione:q; vberio-
 re bono/gemioq; ornamēto locupletatī florēt. Por-
 ro secundi & quartī:dānandi merito sunt & impro-
 bandi.secūdi tamē grauius:q; glorię parentū macu-
 lam notāq; intulerint haud facile abolendā/inqui-
 nauertq; acceptā a maioribus nominis & famę cla-
 ritudinē. ¶ Neq; quispiā obiciat/ in secūdis vnum
 saltē haberi bonū scilicet generis splendorē:qđ in ijs
 qui quartī sunt generis nequaq; elucescit.& proinde
 illos minus culpādos & vituperādos esse. Quoniā
 illud ipsum:per se nequaq; bonū est/sed perfectionē
 a virtute exposcit. hinc propter adiectā illi morum
 prauitatē & tetrā vitę labem redditur detestabilius/
 ignominiosius & abiecti⁹. Peride atq; magis ordinī
 naturę obluētatur ac aduersum est/q; ex limpido &
 dulci fōte ebuliat aqua turbida & amara:q; sordidā
 lacunam/graue exhalare mephitim.Hāc certe de
 generationem/naturę prorsus repugnare:ostendit
 Horatius libro quarto carminum/cum ait.

Fortes creantur fortibus:& bonis

Horatius.

Est in iuuenis/ est in equis patrum

Virtus.neq; imbellem feroces

Progenerant aquilę columbam.

Doctrina sed vim promouet insitam:

Rectiq; cultus pectora roborant.

Vtcunq; defecere mores:

Dedecorant bene nata culpe.

Atq; ediuerso illud magis in admirationem nos tra-
 hit:q; ex spinis colligat rosa/aut e saxea rupe scatu

B.iiij.

De vera

Seneca. riat exuberantior vnda: q̃ ex rosarijs enasci rofas/ violarijs violas/ et ex liquido fonte dulces profluere rivus. Attestatur idem Seneca dicēs. Nobilitas quoq; degenerantibus plus ignominia q̃ laudis solet afferre. Quāto enī vita maiorū praeclarior: tāto posteriorū socordia flagitiosior. Consonat eidem Salustius in bello Iugurthino dicēs. Profecto ita res se habet/ maiorum gloria posteris quasi lumen est: neq; bona eorum/ neq; mala in occulto esse patitur. Qui autem demissi in obscuro vitam agunt/ siquid delinquere: pauci sciunt/ quia fama atq; fortuna eorū par est. Si causam quæris: respondet Satyricus.

Iuuenalis Omne animi viciū tanto conspectius in se. Crimen habet: quanto maior qui peccat habetur.

Cicero. Deniq; idem comprobatur Cicero in officijs dicens. Optima autem hereditas a patribus traditur liberis/ omniq; patrimonio præstantior: gloria virtutis rerum gestarum. cui dedecori esse/ nefas & viciū iudicandum. Cui respondet illud Platonis dictū. Gloria parentū natis est præclarus/ magnificusq; thesaurus. Et quoniam secundī generis homines dedecorant acceptam a proavis gloriā: iure plusq; cæteri vituperatione insectandi sunt & increpatione digni.

Plato. ¶ Quia filij virtute maiorum suorum & gloria provocari debent ad res præclaras agendas/ virtutemq; colendam.

CAP. VII.

¶ Quoniam autem nullam potiore hereditatem possunt filij patres tradere (vt modo ex Cicerone dictum est) q̃ rerum bene gestarum gloriam/ & integritatis antea actę vitę laudem: debet illam hereditariam traditionē filij libe-

ter amplecti/ ardentèr capeſſere/ & ad ſuum uſum
 haud ſegniter accommodare. atq; ex accepta huius
 modi hæreditate id capere cōmodi: vt contempla-
 tione virtutis & gloriæ paternæ incitetur animoſius
 ad præclaram ipſius emulationem. Quiſquis enim
 ingenuo natus eſt animo & plane liberali: cū maio-
 rum ſuorum rebus præclare geſtis animum diligen-
 tius intēdit/ mirifice prouocatur ad dignam earum
 imitationem. Nempe Saluſtius teſte/ Publius Sci-
 pio & Quintus Fabius cum magnorū virorū ima-
 gines inſpicerent: q̄ maxime ad virtutem ſe inflam-
 marī ſolitos eſſe dixerūt. Ita Iulius Cæſar inſpecta
 Alexandri magni imaginē: magnarum rerū agen-
 darum gloria incenſus eſt. Qui etiam (vt memoria
 proditum eſt) conqueri apud amicos ſolitus erat/ ſe
 ea etate nichil adhuc præclarum geſſiſſe aut memo-
 rabile: quo ille totum fere orbem ſuę ditioni ſubegerat.
 Ita Alexādrum ipſum Liberī patris triumphī
 tanq̄ ad motis ſtimulis & calcaribus impulerunt: ad
 decus/ ad famā/ & deniq; ad nominis immortalitatem
 comparādam. Sic Themisto-
 cles. Marathoniā (in qua Milciades dux Athenienſis
 um/ Perſarū vires magna virtute contriuit) inſom-
 nes agens noctes: per urbem curſitabat vt amens.
 Interrogat⁹ quid ita pernox diuagaretur per vias:
 quia(iquit) trophea Milciadis me excitant/ nec pla-
 cidam membrīs dat cura quietem. Enimvero pro-
 uocatus illuſtri Milciadis triumpho: ſecum animo
 agitabat/ quonam pacto tale quippiam pro patria
 præſtaret. Rurſum authore Valerio libro ſecundo/ Valerius.
 capite de inſtitutis/ maiores natu in conuiuijs/ anti-
 quorum egregia opera carmine cōpræhenſa ad tis.

Saluſtius.

Scipio.

Fabius.

Iulius.

Cæſar.

Alexāder
magnus.

Bachus.

Themisto-

cles.

Milciades.

De vera

bías canere solebant: quo iuuenum animi ad ea imitanda alacriores redderentur. Quid hoc splēdidius (inquit) quid etiam vtilius certamine? Quas Athenas/quam scholam/ quæ alienigena studia huic domesticæ disciplinæ prætulim? Inde oriebātur Camilli/ Scipiones/ Fabricij/ Marcelli/ Fabij. Refert &

Leonard⁹
Aretinus.
Franciscus
Petrarcha.

Leonardus Aretinus in opusculo actorum sui temporis: se adhuc adolescentulum conspexisse in tabula depictam Francisci Petrarchæ poetæ insignis imaginem/ in cubiculo quo detinebatur captius repositam: eiusq; contemplatione mirum in modum ad studia literarū & humaniores disciplinas exarsisse. Quid si mutæ imagines celatæ aut pictura deformatæ/ si externi & nullo nobis vinculo sanguinis coniuncti/ suarū magnitudine virtutū insigunt aculeos generoso animo ad virtutis amorē: quid faciet oro viua & spirās vox/ simul & facies atq; acta parentum? Quod obsecro efficacius poterit filijs proponi exemplum: quo acrius incitari debeant ad recte honesteq; viuendum? Proinde apud Virgilium Enēas inducitur Ascanium filium suum ad virtutem hisce verbis adhortari.

Virgilius.
Enēas.
Ascanius.

Disce puer virtutem ex me/ verumq; laborem.
Tu facito/ mox cum matura adoleuerit ætas:
Sis memor / & te animo repetentē exēpla tuorum:
Et pater Enēas & auunculus excitet Hector.
Verum ab externis ad propositā rem comprobādā
ad nostratīa & sacrarum literarum testimonia flectamus habenas. Iussit quidē dominus in Exodo Moysi fabricaturo tabernaculū foederis. Inspice & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum

Exo. 25.

est. Quo sane verbo ad allegoricam traducto sententiam: iubemur considerare virum quempiam/ in monte sublimitateq; perfectionis vitæ constitutū/ in quo omnigenum virtutum exemplar eminentissime diluceat: et ad illius rectā imitationem nostrā componere vitam. Perinde atq; puer primis in annis discens/ efformationem literarum aut artē pictoriam: archetypam habet scripturam aut primitivam imaginē oculis suis obiectam/ cuius instar aut characteres ducat literarios aut picturam effigiet. Proinde sapiens in Ecclesiastico studiose nos hortatur. Laudemus viros gloriosos: & parētes nostros in generatione sua. Et paulo post. Omnes isti in generationibus gentis suæ gloriam adepti sunt: & in diebus suis habentur in laudibus. Qui de illis nati sunt: reliquerunt nomen narrandæ laudes eorum. non utiq; ad vanitatem aut inanem nominis ipsorum extollentiam: sed ad prouocationem auditorum in virtutum officia ac præclaras vitæ actiones. At vero de ignavis qui in gloriæ & taciti vitæ silentio transegerunt: subiungit eodem loco Ecclesiasticus. Et sunt quorum non est memoria. perierunt quasi qui non fuerint: & nati sunt quasi non nati/ & filij ipsorum cum ipsis. Rursum Matathias inclytus legis Mosaicæ pro-
 pugnator & vindex/ Machabeorumq; pater/ iam iam moriturus: filios suos ad fiduciam habendā in domino & fortiter pro dei legibus dimicandū hortatus est/ exemplo maiorum & antiquorum patrum: qui iustitiā sectati diuinaq; iussa complētes eximiā consecuti sunt laudem. Nunc ergo (ait) o filij: emulatores estote legum & date animas vestras pro testamento patrum:

De vera

& mementote operum patrum quæ fecerunt in generationibus suis/& accipietis gloriam magnam & nomen æternum. Abraham nonne in tentatione inuentus est fidelis: & reputatum est ei ad iustitiam? Ioseph in tempore angustiarum suarum custodiuit mandatum:& factus est dominus Aegypti. Phinees pater noster zelando zelum dei/accepit testamentum sacerdotij æterni. Et ita de ceteris/quorum prosequitur & recenset catalogum:in fine ita concludens. Et ita cogitate per generationē & generationē: quia omnes qui sperant in eum non infirmantur. Sed quid multis moror? Nōne dominus ipse virtutum & cœlestium earum iubar:discipulis & nobis omnibus qui eius discipulatum suscepimus/professique sumus/contestatus est? Exemplū dedi vobis: vt quemadmodū ego feci / ita & vos faciatis. Quinimo nichil æque clarissimos nostrę religionis viros prouocauit ad arduum virtutis iter capeßendum:quā aut audita aut conspecta sanctorū patrum antiquorum vita/ad quorum imitationem se totos contulere. Eniuero beatus pater Augustinus audita Pauli simplicis viri Anachoritæ & inter discipulos beati Antonij nō ignobilis/vita (quā scribit Heraclides)igemiscēs exclamauit. Idiote cœlos rapiūt: & nos cum scientijs nostris ad inferna demergimur. Studebatq; cotidie memorabilibus sanctorū exemplis animum excitare/inflammare affectum/ iacentē erigere mentem ad opera bona/ imitatione maiorū. Vulnerauerat enī charitas Christi cor eius: & gestabat verba domini ī visceribus suis quasi sagittas acutæ: & exēpla seruorum dei (quos de mortuis viuos fecerat) tanq̃ carbones vastatores. Omitto data opera (ne fastidium lectori ingeram)quā plurimos sanctita

te cōspicuos viros: quibus emendationis & laudationis vitæ occasione præstitit aliena virtus/ aut audita aut coram conspecta.

¶ Nobilitatis & ignobilitatis vestigia/ in animalibus rationis expertibus inueniri. CAP. VIII.

Inter ipsos autem homines discriminatq; differentiam ex generis & virtutis nobilitate aut ignobilitate constitui (quod vnum vt basim & fundamentum nostri sermonis/ experimēto satis cognitū: & tanq̃ axioma omnibus perspicuum/ supponimus) demirari debet nemo: cum animalia rationis immunia videamus ea diuersitate distinguī. vt nonnulla eorum/ generositatē quandam animi natura insitam præferre videātur: qualia leo/ elephantus/ equus/ canis. Alia vero ignobilitatem sibi ingenitam/ inditāq; ignauiam præterdere/ gerereq; censeātur. qualia lupus/ vrsus/ asinus.

¶ Enimvero leones tantū ex feris clementia vtuntur Leonūna in supplices/ prostratis parcut. vt elegantī carmine tura. sic notat Ouidius in tertio libro tristium.

Quo quisq; est maior: magis est placabilis ira.

Ouidius.

Et faciles motus mens generosa capit.

Corpora magnanimo satis est prostrasse leonē:

Pugna suum finem/ cum iacet hostis/ habet.

At lupus & turpes instant morientibus vrsi:

Et quæcunq; minor nobilitate fera est.

Vbi sc̃iūt: in viros priusq; in foeminas fremūt. Infantes nō attrigūt: nisi in magna fame. Satiati: innoxij sunt. Vulnerati/ mira obseruatione percussorem nouerunt: & in quantalibet multitudine appetunt. Eū vero qui tela quidē miserit sed nō vulnerauerit: cor

De vera

reptum sternunt nec vulnerant. Carent dolis/neclis-
mis intuentur oculis: nec ita videri volunt. Posita feri-
tate/humana industria mansuescunt tā ferocia ani-
malia. vt enim dicit Propertius.

Propertius Longa dies hominī docuit parere leonem.

Et verberato catello (quē cautus educator data ope-
ra ad id paratum habet) exterrentur/animosq; po-
nunt. Iugo subditi plerūq; leguntur: & ad currū iū-
cti. Habent & leones insitam natura munificentiam
& cōmunicabilitatem: qua captam prædam non so-
li absument/ sed & alijs dispartiuntur. Sunt itē me-
mores accepti ab hominibus beneficij: & ad parem
gratiam referendam propensi. Nonnulla gratitudi-
nis illorum exempla/ & quomodo gratiam repende-
rint acceptam: apud Plinium & Sipontinū in prom-
ptu habetur.

Elephātū
natura.

¶ Porro elephantus quī maximum
terrestrium animalium: proximum tamen est sensu-
bus humanis/ & propemodum accedit ad hominis
intelligentiam: obedientia in magistros/ & officiorū
memoria. adorat enim regem/ genua submittit/ coro-
nasq; porrigit. Et quod in homine quoq; rarum est:
probitatem prę se ferre videtur/ prudentiam/ æquita-
tem/ religionem. Elephanti capti celerrime mansue-
scunt hordei succo. Domiti militant/ & turres arma-
torum in dorsis ferunt/ bella conficiunt/ prosternunt
acies/ armatos proterūt. quod & sacra docet Macha-
beorum historia. Curribus subiuncti interdum fu-
se leguntur/ & illos equorum more duxisse. Si fue-
rit elephanto homo obuius in solitudine simpliciter
oberrans: tū ille placidus & clemens demonstrat viā.
Vestigio autē hominis priusq; ipso homine animad-
uerso/ insidiarum metu cōtemiscit/ & fraudem sub

1. macha. 6

esse suspicatus subsistit attonitus. Gregatim semper
 incedunt elephanti/ & agmē ducit qui senior est. Flu-
 men transitori minimos præmittunt: ne maiorū pō-
 dere atterente alueum / altitudo gurgitis augeatur.
 Imponūtur eis nomina: eaq; intelligunt. Quinetiā
 tradunt authores non ignobiles/quendā ex elephā-
 tis ductum græcarum literarum didicisse: & eius līn-
 guæ verbis ita solitum scribere. Ipse ego hæc scripsi.
 Insuper tanta huius animalis clemētia narratur ad-
 uersus minus valida: vt in grege pecudum occurren-
 tia manu dimoueat/nequid obterat imprudens. nec
 nisi lacessitus noceat. Infirmos aut fessos / vulnera-
 tosue/ in mediū agmen recipiunt elephāti: vt vndiq;
 tuti aliorum subleuentur præsidio/vtrinq; ipsos am-
 bientium. ¶ Cæterū inest & equo ingēnita quedā
 nobilitas: quæ eo ipso primū innotescit/ q̄ apprime
 docilis est. Id Alexādrī magni Bucephalus/ a boui
 no capite(cuius præferebat speciem) ita nūcupatus/
 imprimis ostendit, qui quidem regio instratus orna-
 tu/a nemine alio q̄ Alexandro conscendī se passus
 est. Inscensuro priora genua inflexit: quo faciliorem
 ipsi præstaret ascensum. Idem quoq; in Thebarum
 oppugnatione vulneratus: nō est passus regē in al-
 terū equū trāsilire. Propter q̄ & alia multa huiusmo-
 di/ Alexander defūcto solēnes exequias fecit: & vr-
 bē ex ei⁹ noīe vocatā Bucephalon sepulchro circū-
 dedit. Iulī⁹ etiā Cæsar equū habuit: qui similiter nul-
 lū præter eū dorso recipiebat. Eius priores pedes fa-
 cie vestigiū humani feruntur fuisse. Tradunt annas
 les occiso aliquādo ex prouocatione/ Scytharum re-
 ge/ cum hostis ad eum spoliandum venisset: ab equo
 eius/ ictibus & morsu interemptum fuisse. Vili præ-

Equorum
natura.

Bucephalus

Bucephalus.

Iulius Cæsar.

De vera

terea sunt equi amissos in praelio dominos lugere / & lachrymas saepe effundere. Quod non subticuit Virgilius: cum exequias Pallātis Euandrij a Turno interfecti describeret / hoc pacto .

- Virgilius. Post bellator equus positus insignibus Aethon
It lachrymans: guttisq; humectat grandibus ora.
- Nicomedes. Interfecto Nicomede rege: equum eius inedia vitā
finisse compertum est. Amissa matre: reliqua foetæ
educant pullum orbem. Quo quis acrior equus est:
eo profundius nares bibendo mergit. Iuniores equi
veteranis & labori assuetis in via iuncti atq; comites:
generoso gressu illorum sequuntur ad calcem vesti-
gia. nec sinunt marcentes ocio: eos qui antecedūt lō-
giore ipsos interstitio spacij præcedere. longe q; ala-
crius & celerius viam conficiunt / cum ducem habent
equum quem pone sequantur: q̄ si soli iter agerēt. nā
enituntur præcedentium incitati exemplo: illos pro-
pius comitari. ¶ Nec minus canis ingeneratam no-
bilitatem quandam præ se ferre q̄ superiora videtur.
Nam fidelissimum omnium animalium homini ca-
nis est: & pugnas pro domino aduersus latrones
aliquādo legitur. Garamātum regem canes ducenti
ab exilio reducere: præliantes contra resistentes. Co-
lophonij cohortes canū habuere: quę primę in acie
dimicabāt. Canis Iasone Lycio interfecto / capere ci-
bum noluit: inediaq; cōsumptus est. Volcatiū Rho-
mæ nobilem cum aduersperasceret canis a grassato-
re defendit. Canes defendere Cymbros: celis domi-
nis eorum plaustris impositis. Celium itidem sena-
torē Placentiæ ab armatis oppressum canis enixe
protexit: nec prius ille vulneratus est q̄ cane interē-
pto. Massinissa rex Numidię parum fidei in animis

hominū reponēs: salutē suā custodiā canū vallauit. Cui cū esset late patens īperium/copiosus liberorū numerus/ populi Rhomani beniuolētia/arctissima necessitudine cōstrīcta: ad hāc tamē omnia tuēda (vt author est Valerius libro nono/in eo capite quo ostendit q̄ exquisita custodiā vsi sint: quibus suspecti domestici fuerūt) nichil canino latratu valentius duxit. Legitur & Euander in suo comitatu semper canes habuisse. De quo Virgilius. Gressumq; canes comitātur herilē. Lysimachi regis canis flāme se iniecit/ accenso rogo domini: & pariter igni absumpt⁹ est. Appio Iunio/ & Publio Sicinio consulibus/ dānatum dominū canis cū abigi nō posset/ comitatus in carcerē est: & mox percussus vlulatu prosecutus. Cūq; ex miseratiōe populi Rhomani cibus illi ministraretur: ad os domini defūcti escā tulit. Vltimo deinde deiectum in Tyberim cadauer/ annatans canis sustentare conatus est: multitudine populi ad spectandam animalis fidem vndiq; confluente. Soli canes dominū nouere: soli nomina sua agnoscunt. Itinera quantumuis longa meminere: nec vlli animali prāter hominem memoriā maior. In venatu solertia canis & sagacitas prācipua est: scrutatur fere vestigia/atq; odore persequitur. Sed quorsum hāc? vt liquido constet generositatis animi & ingenue nobilitatis (sicut & aliarum virtutum) vestigia a summo rerum authore brūtis animalibus natura esse indita. Ex quibus vt libro quodam naturae legat homo & agnoscat: easdem virtutes in veritate summo nixu sibi comparandas/ quarum videt imaginem & vmbra naturaliter irrationalib⁹ ingentam animalibus.

Valerius.

Euander.

Virgilius.

Lysimachus.

De vera

¶ Q generis nobilitas scripturæ sacræ & probatorum authorum testimonio: hominem reddit commendabilem.

CAP. IX.

Eneris autē nobilitatē semper apud homines præstantiā quandā dignitatis habuisse/ & super ceteros præminentiā: testatur omnes historiæ. q̃ ea virtuti (vt debet) coniuncta semper esse existimetur: & ob præstabilē vir-

tutis excellentiā singulari splendore præfulgēs. Potissimū vero scriptura sacra frequens perhibet eius præcellētię testimoniū. Nēpe **D**euteronomij primo capite legitur dixisse Moses ad populū Israeliticū.

Dente. 1.

Tuli de tribubus vestris viros sapientes & nobiles: & cōstitui eos principes/tribunos/ & cēturiones/ quiquagenarios/ & decanos/ qui docerent vōs singula.

Samuel.

Ecce institutur præ ceteris iudices populi: nobiles cum sapiētibus. Rursus primi Regū nono capite inter denominationes & præconia Samuelis/ fidelis prophete dñi: cōmemoratur nobilitatis elogij/ cum dicitur.

1. Regū. 9.

Ecce vir dei est in ciuitate hac/ vir nobilis. omne quod loquitur: sine ambiguitate euenit. Vbi nobilitatis nūcupationē illi attributā esse ob prophetiæ dignitatem/ sentit Nicolaus Liritanus: q̃ ea conspicu⁹ esset & nominatissim⁹. Insuper Prouerbiorū tricesimo primo capite/ cōmendatur mulieris fortis (quę typū gerit ecclesię) vir/ ab insigni nobilitatis titulo/ cum dicitur. Nobilis in portis vir eius: quādo federit cum senatoribus terræ. Ecclesiastes item decimo cap. attestatur beatitudinē terræ ex nobilitate

Prouer. 31.

sui regis argui debere/ cum ait. Beata terra cui⁹ rex nobilis est. quod quidē dictū glosa ibidē asserit in-

Eccēs. 10.

telligi debere de rege nobili moribus & genere. De hac enim duplici nobilitate dicit Gregorius. Quādo altera alteri copulatur: quasi gēma carbūculi in ornamento auro sociatur. Preterea Marci decimo quinto capite cōmendat Ioseph ab Arimathia/ pietate insignis in tumulādo corpore domini nostri: q̄ nobilis esset decurio. qđ ideo adiectū est: vt per nobilitatem potentia sacularis designaretur obtinere potuisse facultatem ministrandi sepulturā domino. In parabola itidem domini distribuentis bona seruis suis ad negociationem donec veniret: annotat scriptura peculiarem a nobilitate titulum/ cum dicit. q̄ homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam: accipere sibi regnū & reuerti. hic vtiq; nobilis homo: dominus noster est. qui quis seruus factus sit: est tamen nobilis secundū ineffabilem ortū a patre. Nec solum ea ipsa ratione & diuinitatis origine: sed etiam secundum genus humanum nobilis est/ ex semine Dauid exortus. Demū in actis apostolorum cū referuntur ij qui Thessalonica ad Pauli prædicationē conuersi sunt ad dominū: id non ab re dictū est/ q̄ erat de gentilibus multitudo magna/ & mulieres nobiles non paucę. Quid quęso adiecit cœlestis ille scriba/ mulieres nobiles suscepisse verbū dñi: nisi nobilitas generis expressa maiorem afferret laudē ijs q̄ illa sunt insigniti: vtiq; præclarior significetur & āplioris frugis apostoli prædicatione: tantę q̄dem efficaciaz/ q̄ per eā nobiles quoq; & clari nois/ tum viri/ tū mulieres/ viā domini agnouerūt. Accedit superioribus & Aristoteles in tertio Politicorū edisserēs: q̄ rōnabiliter sibi arrogāt honorē nobiles ingenui & opulētī. Oportet enī (inqt) ingenuos esse

Gregori⁹.

Marci. 15.
Ioseph ab
Arimathia

Lucę. 19.

Actū. 17.

Aristoteles
cap. 8.

C. ij.

De vera

& censum habere ad onera perferenda. Non enī ciuitas esse potest ex pauperibus omnib⁹: quēadmodum nec ex seruis. Vbi nobiles cēset honore dignos & prę cæteris colēdos: q̃ in hominum multitudine etiā virtutis opinione præcellūt. Et paulo post eodē loco. Nobilitas autē apud omnes in honore habet. Insuper quia cōsentaneum est/ex melioribus ortos esse meliores. est enim generis virtus/nobilitas.

Ibidem.

¶ Nobilitatem generis/vt vera sit & perfecta: virtutibus esse adornandam. CAP. X.

Vperiora satis superq̃ mōstrarunt/nobilitatē generis bonū esse quoddā ad alterū: scilicet virtutē/cuius sit assecla/pedissequa/comes/& index.

Quæ si assit: præclara est sanguinis generositas/magnificiēda/& laude imprimis digna. Sin minus: magis probrosum reddit hominē & vituperio obnoxiiū/qui id nō præstat cuius opinione/indiciū et speciē præfert. Quod etsi in præcedentibus dilucide sit ostēsum: adhuc tamē grauissimorū authorū testimoniō amplius est corroborandū. Quorū primus citetur sacer Hieronym⁹ ad Celantiā scribens. Sola apud deū libertas est: nō seruire peccatis. Sūma apud deum nobilitas est: clarum esse virtutibus. Cui accedit Chrysostomus dicens. Quid prodest ei quem sordidant mores: generatio clara? Aut quid nocet illi generatio vilis: quem mores adornant? Ipse enim se vacuū ab omnibus bonis ostendit: qui gloriatur in patribus. Et Bernard⁹. Bernardus ad Eugeniū scribēs. Genus (ait) apostolorū est nō aliūde nobile: q̃ morū ingenuitate & fidei fortitudine. Neq̃ differt ab his Horati⁹ dicēs.

Hieronymus.

Chrysostomus.

Bernard⁹.

Cum referre negas quali sit quisque parente
 Natus/dum ingenuus:persuades hoc tibi vere.
 Sed de his abundantius quā par est/dictū. Nunc coe-
 ptum peragamus iter. Constat utique ex supradictis
 apertissime: quod ad contēplandā nobilitatis a genere
 parentumque progenie proficiscentis dignitatem &
 praestantiam:splendido amiculo illi opus est/quo su-
 peruestiatur.haud aliter ac argentū Pariusue lapis
 circumdatur auro.Huiusmodi vero ornamentū (ne
 prorsus nuda & inculta vilescat stirpis nobilitas)
 virtus est.quae etiam cetera cum externa/tum cor-
 poris bona/suapte natura indifferentia:ad rectum
 accommodat vsum/ & pulcherrimo decorat ornatu.
 Ceterum quoniam vnumquodque vitae humanae ge-
 nus suas habet virtutes:quibus peculiariter regatur.
 Alia quippe nobilis sunt officia/ alia ignobilis. alia
 rursus priuatā agētis vitam/ alia publicam. denique
 alia magistratus & alia plebis sunt munera.diuersa
 vero officia & cūonesque virtutū/a diuersis proficiscū-
 tur virtutibus: vt diuersi fructus boni ac salutare/
 a diuersis arboribus.perspicue liquet nobilitati ge-
 neris suas esse & proprias virtutes:quibus perficia-
 tur & excolatur/quibus adornetur & illustretur/qui-
 bus denique spectabilis reddatur & conspicua.Eas
 igitur quae generis nobilitatem praesertim decēt vir-
 tutis partes/singulatim explicare curabim⁹:nec mi-
 nus corruptelas vitae atque sordes quae ipsā inquināt
 & cōmaculant/enumerare.vt has totis viribus mi
 Iacobe asperneris/ auerferis/ & refugias: illas vero
 studiosius capeffas/colas & amplexeris.vt nobilita-
 tem quam tibi nascenti natura insigniter dedit: ea
 adornes nobilitate quā sollicita cura/labor improbus

C.iiij.

De vera

studium importunū tibi præstare potest. euadasq;
(quod repetēs/ iterūq; iterūq; monebo) vtriq; nobi-
lis: præclara stirpe pariter & virtute generosus. hæc
enim est suscepti nostri laboris intentio/ hic noster
finis & meta/ hoc animi nostri institutum: ob quod
præsens suscepimus negocium.

¶ Q; nobilibus habenda est imprimis in deū reli-
giōsa mens: & diuini cultus reuerētia. CAP. XI.

Nter virtutes autem nobilitati ornatū
afferētes & decorem: primū sortitur lo-
cum religio in deū & pietas/ sedulū ei
cultū exhibēs/ & in frequentatione tē-
plorum auditioneq; officiorum eccle-
siasticorum assiduū obsequiū. Seruire

enim deo (vt protrita & peruulgata habet sentētia)
est regnare. & sacratissima Christi virgo Agatha/
recte ac scīte dixisse perhibetur tyrāno persecutori:
q; vera ingenuitas est in qua seruitus Christi cōpro-
batur. Vnde merito reprobat̃ur stulta quorundam
nobiliū huius mūdi sententiā/ imo verius infān-
ciā: existimantiū indecorū esse & dedecorosū nobi-
libus secūdum carnē/ & militari baltheo cinctis/ in-
uisere dei & sanctorū templa/ audire sacra missarū
mysteria/ adesse decantādīs diuinis laudibus. Iccir-
co ne suam extenuēt/ deprimāt aut iminuant nobi-
litate hac seruitute vt vocant: abominantur sa-
cra loca/ & q̃minimo possunt tempore diuinis in-
tersunt officijs. non quidem orantes (vt deberent)
poplitibus flexis: sed aut deambulātes vltro citroq;
in templo dei/ aut vagis oculis circumspectantes om-
nia/ aut confabulationibus vanis intenti/ aut vnum
duntaxat genu deo flectentes: cui adhuc (ne nimia

Sancta
Agatha.

terræ dutitia fortasse sedatur) pileus supponitur.
 non attendētes a Paulo scriptum esse: q̄ in nomine
 domini nostri Ihesu Christi omne genu flectatur/
 coelestium/terrestrium/& infernorū.& per prophe- Philip. 2.
 tam a domino dictum esse. michi flectetur omne ge- Esa. 45.
 nu. deniq; non pensitantes q̄ dominus noster & san-
 ctitate eximij viri quoties orationi vacasse referun- Luce. 22.
 tur: positis in terram genibus orasse leguntur. Sed
 quę obsecro est ista nobilitas/ne dicā stoliditas: quę
 debitum deo genuflexionis obsequium exhibere
 dedignatur: & tamen a famulis vult sibi vtrūq; ge-
 nu incuruari. Quid hisce morib⁹ ineptius aut irre-
 religiosius: qui totam (siqua est) nobilitatem dedeco-
 rant: Quid deniq; insolentius aut tumidi⁹ illis:
 qui cum nobiles haberi volunt/& militari illustres
 gloria/animo se prorsus ignobiles produnt & inge-
 nerosos: Itaq; improbos horum mores/execrabili-
 lemq; irreligiositatem ne emuleris oro/nec imitan-
 dam ducas: sed summam religioni Christianę & ei⁹
 obseruādo ritui reuerentiā semper exhibe. Venera-
 re loca sacra/templa/sacella deo dicata:& frequens
 illorum limina tere. Reuerere itidē dei ministros &
 quosuis ecclesiasticę sortis viros: sicut monet Eccle- Eccī. 7.
 siasticus capite septimo. In tota aīa tua time deū:&
 sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute dilige eū
 qui fecit te:& ministros ei⁹ ne dereliquas. Honora
 deum ex tota anima tua: & honorifica sacerdotes.
 Da illis partem (sicut mandatum est tibi) primī-
 tiarum & purgationis. Habes vtiq; inter illustres
 Francorum reges non ignobilia huiusce in deum Sanctus
 pietatis exempla: vt sanctissimum regem Ludouic⁹. Ludouic⁹.
 cum. de quo refert Godefridus de bello loco/cōfess Godefrid⁹
 co. de bello lo

De vera

sionis eius sacramentalis auditor: & vitæ ipsius (cuius
 erat oculatus testis) conscriptor. q̄ singulo quoq; die
 duarum saltem missarū celebrationes audire solitus
 erāt: & sæpenumero trium aut quatuor. Horis cano-
 nicis ōnibus quotidie cum decantarētur interfuit. ni-
 chilominus eas integras de tempore & sacratissima
 virgine Maria legere fuit assuetus: nec non & comple-
 tum defunctorum officium (quas mortuorum vigi-
 lias nuncupant) quātumuis solēne occurreret festū/
 absolueret. Id sane mirum/hominem arduis regni ne-
 gocijs obeundis occupatissimum/tātū potuisse quo-
 tidie persolvere deo ecclesiastici officij: quantum vix
 alius quispiam rerum agenda vacuum posset ex-
 plere. Demum in templo dei cum diuina celebraren-
 tur officia/idem pius in deum rex nullius admisit col-
 loquium: nisi grauis ad id vrgeret necessitas aut eui-
 dens vtilitas. & tunc quoq; (ne sua interromperetur
 in deum intentio) breuiter & succincte. Studuit reue-
 ra obseruare vir dei & egregium nobilitatis columē
 atq; decus: quod monet Augustinus in oratorio: sci-
 licet nichil faciendum esse q̄ id ipsum ad quod institū-
 tum est/ & vnde nomē sortitur. Roberti itidē quon-
 dā gloriosi regis Franciæ tāta fuisse traditur in deū
 religio: vt quoties sibi per occupationes bellicas lice-
 ret/horas canonicas vna cum sacerdotibus caneret.
 Hac vero pietate eundem id meritum fuisse tradūt/
 vt cum oppidum quoddam hostile obsideret / neq;
 horas suas intermitteret: mœnia hostium diuinitus
 corruerint / statimq; irrumpentibus suis oppidum
 captum fuerit. haud secus ac Iosue duce mœnia Hie-
 ricontina clangore tubarum sacerdotalium concide-
 runt: & populo Israelitico vndiquaq; in urbem de-

Augustinus

Robertus
rex Frāciæ

Iosue. 6.

lendam aditum præstiterūt. ¶ Sed quid externa cō-
 memoramus? Inter gētiles & necessarios tuos nūq̃
 animo debet obliterari/quipotius sēp āte oculos me-
 tis versari laudatissima illa auia tua materna : totius
 religionis/pietatis & cultus in deū memorabile exē-
 plar/q̃ Domina de Sicco Fonte ab hereditarię pos-
 sessionis loco cognominata est. Hæc (vt nosti) florerr
 ti adhuc ætate primo viduata marito:secūdas repu-
 diauit nuptias. & reliquū aui sui transegit in vidua-
 li castitate/abstinentia/continua sacrorum locorū fre-
 quentatione/in oratione quoq̃ feruentissima & assidua
 cum vberrimis lachrymis. Vt cū egregias illius
 virtutes/morum integritatem / ardētissimum in deū
 feruorem/interdum non sine admiratione audierim
 memorari ab ijs qui tunc domum eius (cum adhuc
 superuiveret) icoluerūt/eāq̃ itus & incute (vt aiūt)
 nouerūt/ex quotidiana cōuersatione mores ipsi⁹ ha-
 bentes perspectos & exploratos: ipsa visa michi fue-
 rit haud multum dissimilis venerabili viduæ Annæ Anna.
 prophetissæ:quæ testimonio euāgelico post viri obi-
 tum permanlit vsq̃ ad annos octoginta quatuor in-
 viduitate/quæ idētidē non discedebat de templo/se-
 iunijs & obsecrationibus seruēns die ac nocte. aut
 propemodū accedere ad probatissimos mores ipsi⁹
 Iudith viduæ commēdatissime:quæ (vt octauum li Iudith.
 bri ipsius caput refert) defuncto viro suo/in superio-
 ribus domus suę fecit sibi secretū cubiculum/in quo
 cum puellis suis clausa morabatur : & habens super
 lumbos suos cilicium/ieiunabat omnibus diebus vi-
 tæ suæ præter sabbata & neomenias & festa domus
 Israel. Nō abhorret itidem a moribus illius specta-
 tissimæ auia tuæ/illustrissimus pater tuus Domin⁹

Iudith. 8.

De vera

de Buſſiaco. qui etſi domi conſilio/foris autem rerū
ſtrenue geſtarum gloria ſit inſignis: multo tamen
plus laudis meretur/ꝓ pius & ſedul⁹ eſt Chriſtianę
religionis cultor / prima luce ſacra templa frequens
tans/ & maiorem diei portionem in diuino officio
& miſſarū celebratione audienda trāſigens. Quod
plane præcipuum eſt eius(cum per ocium licet) ſtu-
dium & opus. Hæc ſua militia: qua deo cœli ſedulo
militat. hæc ſuæ artes & exercitia: quibus potiffimū
occupatur. Et recte quidem. Nam ſi ſtudent omnes
regi terreno quod debent obſequium ſolicite & ſe-
dulo præſtare(quod certe laudi dandum eſt)nonne
maior cura & ſedulitate/ cœleſti regi & domino (q
Apo. 19. eſt rex regum & dominus dominantium)militandū
eſt? nonne quod ei debetur ſeruitium: alacriter/ impi-
gre/ integreꝓ exoluendum eſt? Non dubitant qui
regis militiæ ſunt aſcripti/vt ſuo placeant domino:
ſubire periculum capitis /accipere vulnera & ipſam
deniqꝓ mortem oppetere. Quid igitur facient pro
ſuo rege & domino cœleſti? cui longe amplius de-
bent/quia maiora ab eo beneficia ſulceperunt. erūt
ne oſcitantēs in obſequio ei exhibendo/torpentes et
animo gelidi? Pudeat ſaltem: homini mortali tanta
ſolicitudine famulatum impendere/& deo immorta-
li tam ignauiter & frigide debitum præſtare miniſte-
rium/ ac pluris homines qꝓ deum facere. Hæc quæ
modo adduximus ſunt mi Iacobe exempla dome-
ſtica tibiꝓ peculiaria: quæ imitanda tuis oculis ſem-
per debes obijcere/quemadmodum in ſuperioribus
iam pertractatum eſt. Subeat oro animum tuum
nunc illuſtris auia/nunc pater inclytus: & ſuo teipſū
Cap. 7. excitent exemplo ad pietatem/ & diligentiorē di

uini cultus venerationem. Quam si enixe obseruaue-
ris: habebis deum protectorem vnicum & directo-
rem operum tuorum. Omni tempore (inquit Tho- Thobig. 4.
bias filio suo) benedic deū/ & pete ab eo vt vias tuas
dirigat: & omnia consilia tua in ipso permaneant.
Attentius certe audiendum/ & altius animo recon-
dendum est illud verbum domini ad Heli sacerdo-
tem. Quicumq; honorificauerit me: glorificabo 1. Regū. 2.
eum. qui autem contemnunt me: erunt ignobiles.

¶ Animi fastum & tumidam aliorum despi-
cientiam: a nobilibus summopere esse deuitan-
dam.

CAP. XII.

T quoniam generis nobilitas plerūq;
inflatos opinione sui reddit / fastidio-
sosq; ac aliorū contemptores/ vt supe-
rius explicatum est: extirpandum est Cap. 4.
imprimis animo id superbiæ virus/ &
facilis in omnes equabilitas studiosius
ei qui veræ nobilitatis titulo vult insigniri/ comparā-
da. Nimirum verū est quod beatus ait Gregorius.
Nonnullis solet nobilitas generis parere ignobilitatē Gregorius
mentis: vt minus se in hoc mūdo despiciant/ qui plus
se cæteris aliquid fuisse meminerit. Ab ijs vero qui
eiusmodi sūt/ despiciūtur plerūq; alij humilioris for-
tunę: ceu viles pulli/ nati ifœlicibus ouis. qui vero illu-
stri progeniē emicat: sit tanq̃ gallinæ filius albæ. De-
dignātur enī eos/ intuentes animo ob clarā stirpē:
aspernāt ipsos idignabūdo vultu/ neq; dignos cēlent
quos aspiciant aut alloquant. Nec in ipsis solus oris
habitus aut gestus: sed & verba ipsa cōtemptionem
despicientiamq; aliorum sapiunt & loquuntur. Ve-
rum quid aliud his indicāt signis: nisi exulceratum

De vera

elationis & insolentiae morbo animi/nisi pectus afflatum pestiferosuperbie fastusq; veneno/atq; inflationis vento turgidum cor & tumefactum; quo suę fortis immemores: alios inferiore generis gradu constitutos vt nullius præcij aut pensĩ homines existimant. Inducit reuera insolenti pectori tantam ferociam & animositatem sapenumero claritudo stirpis/ & illustria maiorum stemmata: vbi deest virtutis præsidium quod animo excutiat tam pestilens virus. Caterum quęadmodum hi fastidiosi ceteros auersantur & cum stomacho a se repellunt/ non admittentes alios obscuro editos loco in suũ colloquium aut contubernium: ita & a cæteris ediuerso ipsi despiciuntur/ deferunturq; vt morosi/ difficles/ intolerabiles/ & ad cõgressiones humanas duri/ neq; facile aliorum sibi amorem/ beniuolentiamq; cõstent. Huius quidem exemplũ præbet Demetrius Antigoni filius: qui post mortem Alexandri magni imperauit in Græcia/ de quo Plutarchus ait. Vehementer Macedones conturbabant difficles aditus/ superba respõsa/ intolerabilis fastus: quibus supra modum excessisse Demetrium tradunt. Qui inter cætera cum libellos supplicantium Macedonum benignè sinu clamydis excepisset/ omnibus suarũ petitionum responsa expectantibus: cum ad pontem Axij fluuij peruenisset/ soluto clamydis sinu libellos in aquam deiecit. quare animi Macedonum grauiter offensi sunt. Propter quod cõtra Pyrrhum belagerẽs/ defectione suorum militũ coactus est salutis fugæ consulere: & hosti regnum relinquere. Nichil enĩ æque animos hominũ deuincit/ in gratiãq; ducit et allicit: atq; morũ facilitas/ moderatio animi/

Demetrius
Antigon⁹.

Plutarch⁹.

Pyrrhus.

æquabilitas/ humanitas & in omnes affabilitas. Eni-
 uero hac subditorum mentes astringit in superiorū
 amorem/facitq; vt eos reuereantur/colant/ ac obser-
 uent/ afficianturq; in ipsos amore singulari. Exem-
 plo nobis est Alexāder Magnus/a suis militibus sū Alexander
 moperere dilectus:quia human⁹ & affabilis erat. Nē Magnus.
 pe semel frigore cōfectus & igne corpus resouēs/cū
 gregariū militē ex suis/vidisset algore iam præmor-
 tuum & torpentem:exiliē loco suo & militem illum
 in sua sede collocauit. Alio quoq; tempore cum gra-
 uissima torqueretur siti simul & exercitus:oblatam
 a milite aquam recusauit/ quia tantillā alijs diuide-
 re non potuit/ & solus bibere nō sustinuit. Ediuerso
 vero quid substraxit decē tribus Israel a regno Ro-
 boam filij Salomonis/& quē deinde nunq̄ refarcita Roboam.
 est populi scissuram induxit:nisi dura nimis & aspe-
 ra responsio/quam neglecto salubri senum consilio/
 iuuenum sequēs placita Roboam dedit populo Is-
 raelitico:petenti iugum graue vectigaliū a Salomo-
 ne sibi impositum diminui/cum dixit. Minimus di- 3. regū. 12.
 gitus meus/grossior est dorso patris mei. Pater me⁹
 aggrauauit iugum vestrum:ego autem addam iugo
 vestro. Pater me⁹ cecidit vos flagellis:ego autē cedā
 vos scorpionibus. Idcirco audiē⁹ ē Ecclesiastic⁹ di-
 cēs. Noli esse sicut leo in domo tua:euertēs domesti- Eccī. 4.
 cos tuos/ & opprimēs subiectos tibi. Et rursum. Verbū Eccī. 6.
 dulce multiplicat amicos/ & mitigat inimicos. Et
 sapiens in prouerbijs. Responsio mollis frangit Prouer. 15.
 iram: sermo durus suscitāt furorem. Itaq; si gene-
 ris tui claritatem mi Iacobe velis(vti debes)splendī-
 diorem efficere:hunc animi tumescentis fastum pro-
 cul exclude/a moribus eorum qui tenuioris fortunę

De vera

- homines fastidiunt abhorre/ teq; omnibus facilem
& affabilem præsta. Audi libèter Hieronymum ita
scribentem ad Celatiã. Nulli te vnq; de generis nobi-
litate præponas: nec obscuriores quilibet & humili
loco natas te inferiores putes. Nescit religio nostra
personas: nec conditiones hominum sed animas in-
spicit. Nũq; animo tuo excidat illa sapiētis sentētia.
- Hierony-
mus. e** Quāto magnus es: humilia te in oib; & corā deo
inuenies gratiam. Cui rēpondet illud Ciceronis di-
ci.
- Ecci. 3.** Cū i primo officiōrū. Recte p̄cipere videtur qui mo-
nent/ vt quanto superiores sumus: tanto nos submis-
sus geramus. Veniat tibi semper in mentem/ q; do-
minus noster & saluator regia pariter & sacerdotali
stirpe æditus/ quinimo nobilitatem omnem huma-
nam etiam secundum carnis originem transcendēs:
q; conditorio spiritus sancti opere conceptus sit/ &
ex cādīdissima virgine progenitus: nō venit huc mī-
nistrari sed ministrare/ & cum maior sit qui recūbit
eo qui ministrat: ipse tamē in medio discipulorū erat
sicut qui ministrat. Rursum quid queso sacrosanctæ
virginis Mariæ titulis & stirpis claritate īsigni⁹? quē
ex patriarchis & prophetis/ ex tribu Iuda omnium
nobilissima/ ex regali progenie exorta refulget. & ta-
mē humilē se domini ācillam nominat/ sedula visitat
cognatā suā Elizabeth grauidā: vt illi obsequiū & fa-
mulatū impēdat. ex quotidiano quoq; manū labo-
re victitās: questuaria per ludibrium a Iudeis est ap-
pellata. Quid rex ille Dauid secūdū cor domini ele-
ctus/ & ante arcam eius cum duceretur in Hierusalē
totis virib⁹ saltās: nisi suī exinanitionē & paruipēsio-
nē clarissimis viris habendam docet? Quē subliētē
cōspicata Michol vxor eius/ cū despiceret i corde suo
- Cicero.**
- Math. 20.**
- Lucæ. 22.**
- Sacrosancta
virgo Ma-
ria.**
- Lucæ. 1.**
- 2. Regū. 9.**

& subsannaret: generose respondit. Viuit dominus quia ludam ante dominum: & vilior fiam plusq̃ factus sum/ & ero humilis in oculis meis/ & cum ancillis de quibus locuta es gloriosior apparebo. Nō in merito profecto mirat̃ beat⁹ Gregori⁹ plus Dauid Gregorius regē saltātē q̃ prostrernētē Goliath. quoniā inquit cū gigante strauit/ alium vicit: cum saltauit ante arcam/ seipsum superauit. Ecce nouum spectaculum oculis nostris propositum est. Saul erigens sibi fornicem Saul: triumphalem post euerisionē Amalech: reprobatus Dauid. est a domino. Dauid vero cum sui ipsius extenuatio^{1. Regū. 15} ne āte arcā domini saltitās: stabilitus est i regno. Nō diuersa est ab ipsius Dauid humilitate: beati Ludouici quondā Frācorum regis memorabilis humilia^{factus Ludouic⁹ rex Franciæ.} tio. qui cum sacratissimas reliquias ligni viuifice cru- cis/ coronæ spineæ domini/ & cæteras grauissimis laboribus. & ipēis cōparatas in urbē Parisiā honorifice ac reuerenter deferri curaret/ in sacro Palaciū sacello a se magnifice extructo reponēdas: ipse nudus caput et pedes/ regiē maiestatis oblitus/ vt ōnīū minimus/ subiecit humeros tā pię sarcinæ: & capsam qua sacræ includebātur reliquiæ vna cum alijs portauit. Nō id putauit dedecori: q̃ sceptri & diadematis inemor/ humiliaret se in conspectu domini/ & infimis se æquaret. Hæc certē exempla animos nobilium ad æquabilitatem facilemq̃ cum omnibus communicationē debent inducere: fastidioso proximorum cōtēptu/ despectuq̃ prorsus reiecto. Infigendum itidē est ōnīū mētī illud saluberrimū sapientis monitum. Rectorē te posuerunt/ noli extolli: esto in illis quasi Eccī. 32. vnus ex ipsis. Et illud domini nostri documentum euāgelicum. Nolite in sublime tolli. Porro quemad^{Lucæ. 12.}

De vera

modū æditiore loco cōstitutus/vt alterū iferiore gradu collocatū ad se subleuet & prouehat:proclinare se debet & submittere/ ad cōprehendendā alterius manum/qua in altum ipsum sustollat. Ita plane qui altiore/sublimioreq; fortunæ cōditione refulget/si alterius minorem sortis gradum obtinentis/amorē & animum sibi velit conciliare:se ad illum inflectat necesse est per modestiam/cōmunicabilitatem/morum facilitatem/ & benignitatem. Siquidē legimus viros clarissimos a posteritate sūmopere laudatos: q; promiscue omnibus cuiusuis fortunæ faciem ad se prestabant accessum/nullis aditum aut copiam sui denegabant:sermonis & colloquij commercij passim cunctis impendebant. Qualis fuisse memoratur Augustus Cæsar & Titus Vespasiani filius:qui id frequens in ore habebat verbum. Neminem a conspectu principis tristem abire debere. Deniq; in quinto capite adducta superius documenta:etiā cōducūt ad reprimendam animi elationem / & faciem suā ad alios faciendam communicationem/humilitatēq; in nobilitate seruandam.

Augustus.
Titus.

Quod nobiles fugere debent iniustā rapinam/ & in omnes iustitiam seruare.

CAP. XIII.

Ec minus cauere sibi debēt nobiles origine carnis/ & militari gladio accincti: ne aliorum qui impotēiores sunt / auctoritateq; & viribus inferiores/ bona diripiant/ne pauperes concutiant/opprimant & expilent/ne in subditos tyrannidem exerceant. Nempe nonnulli claro generis splendore tumētes vsq; adeo a virtute exorbitarūt: vt cuncta sibi licenter agere permissum putent/quæ

suggerit libido & improba cupiditas. Iniuste aliorū
 fortunas tanq̃ suas rapere/ & i propriū vsum ac
 comodare non exhorrent:quinimo id recte a se fie-
 ri posse pertinacius contendūt:prauaricatores cer-
 te legum/quarum deberent esse custodes & vindi-
 ces. Qualis inter ceteros fuit Sylla:carnifex crude-
 lissimus & raptor iniquus.qui authore Cicerone est
 ausus dicere hasta posita/cum bona in foro vende-
 ret & bonorum virorum/& locupletum/& certe ci-
 uium:prædam suam se vendere.Proculdubio haud
 multum discrepāt qui tales sunt/ ab accipitrum vio-
 lentia:ex rapto viuientium/& ex imbellium auium
 grege prædam agentium.Leonis & tigridis & cate-
 rarum id genus ferarum truculentiam præ se ferūt:
 innocuorum animalium carnes & sanguinem vo-
 rantium.Balenam/ lucium & imanem cetum imi-
 tantur huiusmodi raptores: minutiores pisciculos
 deglutientes.Tales profecto nichil habent cōmu-
 ne cū vera nobilitate:quinimo nō minus ab illa di-
 stāt q̃ terra a coelo/nox a die/tenebrę a lumine.quā-
 doquidē a stirpe Nemroth illius famosi gigātis or-
 tum duxisse potius existimādi sunt:qui (vt sacra re-
 fert scriptura)coepit esse potēs in terra/& erat robu-
 st⁹ venator corā domino.id est violētus oppressor
 populi:in quem more tyranni grassabatur. Aut ab
 Achab impio rege Israel suę ducūt stirpis exordia:
 qui vt vineam Naboth viri iusti (quam precio non
 potuit) vi possideret & fraude/crimina falsa in illū
 concinnari/ calumniam strui/ & innocentem lapī-
 dibus obrui sustinuit.Siquidem eum habent sui ge-
 neris authorem/principem/ & parentem:cuius imi-
 tantur improbos mores.Quēadmodum de Iudeis

Sylla.
Cicero.

Nemroth.
Gene.10.

3.Reg 21.
Achab.
Naboth.

D.j.

De vera

- Ioan. 8.** inuidis & Christi mortem machinantibus/dictum est a domino: cum gloriabundi se iactitarēt patrem habere Abraham. Vos ex patre diabolo estis: & de syderia patris vestri vultis adimplere. Verū timeāt sibi/ne cuius sectantur culpam: sentiant & poenam/ne repentina cadant morte/ & canes lābant sanguinem eorū. Expetit enī hęc pauperū oppressio præsentem a domino ultionē/ & clamat ad aures supremi iudicis: districtam exigens vindictā. Attestatur
- Iacobi. 5.** quidē illud Beatus Iacobus dicens. Ecce merces operariorum qui messuerunt regiones vestras/quę fraudata est a vobis/ clamat: & clamor eorum in aures dñi sabaoth introiuit. Nichil autem refert/mercedē operariorū detinere: & alienā violenter substantiam detrahere. ¶ Neq; hac iniusta direptione parta bona: quicq; profunt raptorī aut posteris eius. Quid enī prodest homini si vniuersum mūdum lucretur: animę vero suę detrimētū patiatur: aut quā dabit homo cōmutationē pro aīa sua? Siquidem frequēs est adagiū/ quodq; omniū probatur assensu dictēriū: bona iniuste conquisita/ vix bene ad tertiū hęc redē transire. Ad hęc/præter animę exitiū summe deplorandū: inferūt illa suis iniustis possessoribus plerūq; triste infortuniū/ grauē bonorū iacturā/ miserā calamitatē/ & erūnosā/extremāq; paupertatē: deo (qui pauperū/ oppressorūq; adiutor est & vindex) iustū in eos exercēte iudiciū. Hinc præclare Seneca monet oēs qui rerū moderantur habenas.
- Seneca.** Vos quibus rector maris atq; terræ
Ius dedit magnum necis atq; vitæ:
Ponite inflatos/tumidosq; vultus.
Quicquid a vobis minor extimescit:

Maiores hoc vobis dominus minatur.
 Res deus nostras celeri rotatas
 Turbine versat.

Hæc quippe quotidianis cōperta habentur exēplis
 atq; perspecta: necnō sapiētis approbantur testimo-
 nio dicētis. Alij diuidūt ppria/ & ditiores fiunt: alij Prouer. 11.
 rapiūt nō sua/ & semper in egestate sūt. De huiusce
 generis hoibus cōqueritur dñs per prophetā. Prin- Efa. 1.
 cipes tui infideles: locij furū. Et per eundē alio loco.
 Vos depastī estis vineā meā: & rapina pauperis in Efa. 3.
 domo vestra est. quare atteritis populū meū/ & faci-
 es pauperū cōmolitis: dicit dñs exercitū. Eosdem
 per aliū prophetā increpat dñs/ thesaurizantes ini- Amos. 3.
 quitatem & rapinas in edibus suis: qui tanq̃ leo im- Naum. 2.
 pleuerunt cubile suū rapina. ¶ Præterea huiusmodi
 prædones potius q̃ p̃cipes/ suis subditis inuisi sunt
 ac odiosi: de omnib⁹ sinistrū quicq̃ suspicātur/ mini-
 me inter suos securi aut tuti. Exēplo nobis est Dio- Dionysius
 nysius Syracusanus/ attonito metu & continua su- Syracusanus.
 spitione miser ac calamitosus. Qui ne tōsorū quidē
 manibus cōfidens: filias suas regias virgines (vt Va- Valerius.
 lerius author est) tondere ædocuit. At cum adultę
 essent/ nō audens amplius ferrum eis cōmittere: in-
 stituit/ vt cādentiū nucum putaminibus barbā sibi
 & capillos adurerent. Idem quoq; camerā suam cu-
 bicularē haud aliter q̃ castra/ lata fossa cinxit/ eiusq;
 fossæ transitum ligneo ponte coniunxit: positis ex-
 trinsecus custodibus qui illū diligentius tuerentur/
 & interiore cubiculi ostio firmis claustris. obserato.
 Deniq; idem cum in cōmunibus suggestis cōsistere
 non auderet: concionari ex alta turri ad populū so-
 lebat. Quid eo rege infœlicius ducas/ aut miserior

Dij.

De vera

inuenias: qui neqꝫ suos amauit/ neqꝫ ab ipsis quos graui tyrannidis iugo depreſſerat amabatur: quin potius habebatur odio. Quē enim metuūt/ oderūt: vñ præclare ſētit Ennius. & quē quiſqꝫ odit: periſſe expetit. Ediuerso nichil eque ſubditorū animos ſuo dño cōciliat: atqꝫ perſpecta eius iuſtitia/ integritas/ & intemerata fides. Nam cum exploratū habēt illū leges & iura tueri/ & in omnes aqꝫitatē ſeruare: mīrū dictū eſt q̄ ſyncero ipſum proſequātur affectu/ q̄ ardēte complectātur amore/ q̄ ſingulari colāt be niuolentia. vt ad quēuis ſubeunda pericula pro dñi ſalute prōptos vltro ſe offerant/ illiusqꝫ vitā non ſec⁹ atqꝫ ſuam tueantur. Quocirca recte dicit Cicero in ſecūdo Officiorum/ q̄ nec aptius eſt quicqꝫ ad opes tenendas & tuendas q̄ diligere: nec alienius q̄ timeri. Malus enim (inquit) cuſtos diuturnitatis eſt metus: contraqꝫ beniuolentia/ fidelis eſt vel ad perpetuitatem. Proinde prædicantur egregia laude principes: qui in ſubditos liberalitate & munificentia vt ma-

Ennius.

Cicero.

Tyberius. luerunt/ q̄ rapacitate & violentia. vt Tyberius Cæſar. quē cum adminiſtratores prouinciārū monerēt tributa & vectigalia imperatori pendēda adaugeri debere: probe reſpōdit. Boni paſtoris eſſe/ attōdere pecus: nō deglutire. Recta proſecto ſentētia: & opti-

Darius. mo quoqꝫ principe digna. Darius etiam Xerxis pa ter in periculis dubijsqꝫ rebus cum pecunia ei opus eſſet: prouinciārum præſides/ principesqꝫ accerſi iubebat/ rogabatqꝫ/ grauia ne tributa irrogarētur. Reſpōdentib⁹ vero illis ea mediocriter ſe habere: di midium vt exqueſtoribus ſoluerent/ præcepit. Plus enim populorum gratiam q̄ pecuniæ magni tudinē faciebat. ¶ Porro tuū erit mi Iacobe mun⁹/ ſi vera viſ nobilitate clareſcere: non modo aliena/

non surripere/sed & tua liberaliter erogare/præsertim pauperibus: qui alieno indigent ad vitam agendam præsidio. Quęcunq; enim in illos contuleris: ea **Matth. 25.** Christus sibi data extimabit/& centupla (vt **pro** **Matth. 19.** misit) cumulabit mercede. Nempe man⁹ pauperũ/gazophilatium Christi est, quęcunq; hic illi cõmittuntur: in altera vita/solida & integra recipiuntur. Hinc recte respondit Tyberius secũdus imperator **Tyberius** Christianę religionis cultor optimus/& in paupe- **secundus.** res misericors/vxori suę cõquerenti q̃ omnia bona sua in eleemosynas effunderet/nichilq; liberis pro hæreditate reliquum faceret. Quid melius (inquit) aut laudatius facere possumus;q̃ Christum bonorũ nostrorum hæredem instituere? Beatus item Ludovicus **Sanctus** quondam Francorum rex (quem nõ satis re- **Ludovicus** petere possum) inter ceteras virtutes quę in eo lo- **rex.** cupletissime effulserunt/in pauperes & indigos rerũ fuit admodũ beneficis: alimenta illis quotidiana & pecuniã larga manu subministrans. Idcirco eleemosynas illius enarrabit omnis ecclesia sanctorum. **Ecclesi. 31.** In alios etiam vsus honestos ad magnificentiam & splendorem eroganda sunt interdum dona:& nũq̃ intermittenda liberalitatis & munificentię officia/quę egregiam laudem/præclarũq; nomen suis cultoribus etiam apud homines pariũt. Nam vt testatur Boetius in secundo philosophicę consolationis libro. Avaritiã semp odiosos:largitas claros facit. **Boetius.** Proinde mirifice cõmendatur Titus filius Vespasiani/vsq; adeo ad munera digne ac decenter conferenda propẽsus: vt cum interdum vesperi recordaretur se toto eo die nichil cuiuspiam contulisse beneficij/se diem illum perdidisse apud amicos cõtesta- **Titus.**

D. iij.

De vera

retur/pariter & conquereretur. Hinc iure & merito
delicię humani generis vna omniũ voce dict⁹ est: &
mors eius imatura nō min⁹ acerba fuisse scribit oĩ
b⁹ R⁹homanis/ q̃ si vnico fuisset singuli filio orbatī.
¶ Nobilibus iracundiam vitandam esse: & clemen-
tiam colendam.

CAP. XIII.

¶ Solent item generis nobilitate clari/
terreneq; ascripti militia: ad irā esse
impendio procliuiores/precipitesq;
ferri in vindictā illatę iniurię. Leui
nāq; verbo offensi pleriq; Stetorea
voce detonant/ infremūt more leo-
num/dentibus infrendūt vt apri/prorūpunt ilico in
cōtumelias/dehinc stricto ferro reim agūt/bella ciēt/
sanguinem humanū effundunt. Quę omnia inge-
nerosi/imbecillisq; sunt animi argumenta:nō valen-
tis seipsum edomare/ neq; iram effrenē reprimere.
Putant illi (vt reor) gloriosum esse & præclaro ho-
mine dignum/nequaq; perferre iurias:sed illis pro-
tinus obuiam ire/cōcitatoq; animo eas ferociter vl-
cisci/more Achillis/ Aiakis/ & Alcibiadis. Ignauī
vero hominis esse & socordis/perpeti contumelias
& probra/neq; vindictam illis dignam inferre. Ve-
rum sua opinione longe falluntur/et de illorum sunt
numero qui dicunt malum bonum & bonū malū:
ponētes tenebras lucem & lucem tenebras.neq; at-
tendunt a sapiente Hebręo dictum esse. Melior est
patiens viro forti:& qui dominatur animo suo/ex-
pugnatore urbium. Quid quæso distat tam seuo
percitus cestro quispiam/atq; tam dira exagitatus
eriny scilicet ira/ab immani leone:ruente (cum cō-
citatus est ire stimulis) in obiecta venabula/in gla-

Esa. 5.

Prouer. 16

dios/ in tela/ Etenim vt huic nulla est ratio modera-
trix animi: sed quo fert impetus/ irruit p̄ceptis. ita
neq; iracundo excandescit & instar fornacis suc-
censio/ p̄stato adest rationis sententia/ qua efferuen-
tem & ebullientem cohibeat animum. est enim ob-
tenebrata: & cæca perturbationis caligine obducta.

Cæterum perspiciant illi oculatius & discant: q̄ tri-
stes maneant exitus eos/ qui ira impellente quicq̄
pœnitēdū perpetrarūt. Meminerint (hortor) Alexā
dri magni: qui inter epulas & vīna Clytū amicū
antiquum ira inflammatus occidit. tanta deinde cæ-
dis illius pœnitentia ductus est: vt sibi inedia mor-
tem inferre destinarit. Meminerit itidem (si sapiūt)

Alexander
magnus.
Clytus.

Theodosiū seniore imperatore Rhomanū/ alioqui
bonum & singularem virtute virum/ ira efferuesce-
tem: miserandam Thessalonicensium cædem p̄æ-
cipiti animo imperasse. Ob quod sane tetrum faci-
nus/ a Beato Ambrosio templo illi interdictum est:

Theodosi

donec publica & digna pœnitentia admissum di-
luisset scelus. Audiant qui hoc laborant morbo/
dominum in euangelio docentem turbas in mon-
te. Qui irascitur fratri suo: reus erit iudicio. Et Ia-
cobum apostolum monentem: q̄ omnis homo sit
tardus ad iram. Ira enī viri/ iustitiam dei nō opera-
tur. Audiant deniq; apostolū salubriter exhortan-

Ambrosio.

Matth. 5.
Iaco. 1.

tem. Sol non occidat super iracūdiam vestram. Te-
neant itidem animo/ dictum esse a domino. michi
vindictam: & ego retribuam. Cui respōdet illud sa-
pientis dictū in Prouerbijs. Ne dicas: quo modo fe-
cit michi sic faciam ei / & reddam vnicuiq; secun-
dum opus suū. Et illud etiā Ecclesiastici verbū.
Qui vindicari vult: a domino inueniet vindictā/ &

Ephe. 4.
Deute. 32.
Prouer. 24

D. iiii.

De vera

Ecd. 28 peccata illius seruās seruabit. Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. homo hominī reſeruat iram: & a deo quærit medelam. In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam: & de peccatis ſuis deprecatur. Ipſe dum caro ſit/ reſeruat iram: & propiciationem quærit a domino. Quis exorabit pro delictis illius? Demum quē non terreat illa dei comminatio in eos qui manus ſuas humana cede polluant & commaculāt? Qui

Gene. 9. cūq; effuderit ſanguinem humanum: fūdetur & ſanguis eius. Et illa. Omnes qui acceperint gladium: gladio peribūt. Ruſſum & hæc ſuperioribus eadē. Qui

Math. 26. in captiuitatem duxerit: in captiuitatem vadet. Qui in gladio occiderit: oportet eum gladio occidi. Itaq; vt hunc indomitum affectum/ hanc rabidam & immanem feram/ vinculis & frenis rationis alliges/ conſtringas & coerceas: opus eſt mi Iacobe manſuetudine animi/ qua (ſi irrogentur) æquo & imperturbato animo perferas cōiicia & probra/ neq; præceps in ultionem ferare. Neceſſaria eſt identidem tibi ſupradictæ virtutis pars clementia: qua in ſubditos æquabiliter vtaris/ cum forte deliquerint. Si quidem non erit in eos inſano furore debachandum: vt præclare commoneſcit Cicero in primo Officiorū dicens. Prohibēda autē eſt ira in puniēdo. Nūq; enī iratus qui accedet ad pœnam: mediocritatem illam tenebit quæ eſt inter nimium & parum. Sed pro criminis admiſſi grauitate conſtāter i ipſos eſt animaduertendum & ſeuere: ſeruata quidem clementia/ qua ad veniam pronus inflectaris. Hæc nanq; præclara eſt virtus/ & nobiliſſimos quoq; decens. quādoquidem vt ait Mantuanus: clementia reges efficit impe-

Apo. 13.

Cicero.

Mantuanus

rio dignos. Et Cicerō in primo Officiorum. Nec ve- Cicero.
 ro audiendi sunt/qui grauitē irascendū inimicis
 putabunt: idq; magnanimi & fortis viri esse cense-
 bunt. Nichil enim laudabilius/nichil magno & prę-
 claro viro dignius placabilitate atq; clementia. Pro-
 de qui hac virtute insignes floruerunt: perpetua cele-
 brantur laude/nullaq; atate obsolescet ipsorum glo-
 ria. Qualis Iulius Cæsar/vsq; adeo ad ignoscendum Iulius Cæ
 facilis: vt Cicero recte dixerit/ ipsum nichil præter in- far.
 iurias obliuisci solitum. Cuncq; multas in illo virtutes Cicero.
 admiraretur: hāc vnā /supremā arcem culmēq;
 tenere/ac superis persimilem reddere illum contesta-
 tus est. Titus quoq; Cæsar clementissimus/adeo sã Titus.
 guinis humani effusione exhorruit: vt mortem me-
 ritos exilio damnauerit/atq; ad effodienda metalla
 adegerit/vt ita scelerū suorum dantes pœnas: vitā
 traherent. Sabacus item Aegyptiorum rex/author Sabacus.
 re Diodoro Siculo/intantum sanguinis animaduē Diodorus.
 fionem horruit: vt capite reos/damnatosq; /vinc̃tos
 catenis / operas vulgo per ciuitates præstare iube-
 ret/ne interimerētur. Laudatur & Alexander Ma- Alexand.
 gnus de clementia. quem cum Olympias mater plu Olympias.
 rimum ṽgeret vt tolleret in fontem/occideretq;: idq;
 rogaret per nouem menses quibus ipsum gesta-
 rat in vtero/māsuete respondit. Aliam de me parēs
 optima quāuis mercedem postula. hominis enim vi-
 ta nullo beneficio compēsatur. Insuper Antoninus Antoninus
 imperator ob singularem clementiam cognomento Pius.
 pius appellatus est/pater patriæ nūcupatus/& iter
 optimos habitus imperij Rhomani moderatores.
 Qui hāc præclarā Scipionis Africani sententiā sem Scipio Afri
 per habuit in ore/se malle. vnum ciuē seruare q̃ milcanus.

De vera

le hostes occidere. Deniq; nemo eius iussu/ toto imperij sui tempore interfectus fuisse traditur. Neq; his moderatione animi inferior censendus est Metellus Macedonicus. qui quis cum posteriore Africano adhuc viuo grauiter & acerbe dissensisset: mortuum tamen magna laude & præcipua veneratione prosecutus est. Cum enim (vt author est Valerius) interemptum Scipionem conclamari audiuisset: in publicum se proripuit/ mestoq; vultu & voce confusa: concurrite/ concurrite (inquit) ciues. moenia nostræ vrbis euersa sunt. Scipioni enim Africano intra sua moenia quiescenti: nefaria vis illata est. Idem filios suos monuit: vt funebri eius lecto humeros subiicerent / atq; exequias illius sua ornaret præsentia/ dicens non fore/ vt postea illud officiû ab illis maiori viro præstari posset. Caterum longe illustrior est nostrorum (quos sacræ commendant literæ) mansuetudo. Quis enim non amplius mirabitur incredibilem sancti patriarchæ Ioseph clementiâ/ qui fratres suos a quibus primum morti destinatus fuerat/ & deinde venditus: benignissima recognitione humanissime in gratiam suscepit/ largiter illachrymans singulos exosculatus est/ frumento & pascuis locupletauit / copiosisq; donauit muneribus. Quis item merito non extollet sancti Dauid regis mansuetudinem: qui in Saul capitalem inimicum bis manibus suis fortuitu oblatum/ & ad mortem illi facile inferendam si voluisset traditum / noluit extendere vlticem dexteram: quinimo & prostratum in bello tristi eluxit carmine/ vt vnicum filium. Absalonem quoq; filium suum/ atrocissimum persecutorem/ vbi mortuum resciiuit: multis prosecutus est la-

Metellus
Macedoni-
cus.

Valerius.

Scipio
Emilianus

Ioseph.

Gene. 44

Dauid.
Saul.

Absalon.
1. Regum.
24 & 26.

2. Regū. 1.

chrymīs/expetēs pro ipso mortē subire/quē sustinuit. Regū. 18
 erat regni occupatorē. Contra vero Syllæ cruentissim^{Sylla.}
 mi & sanguinarij viri/Neronis/Domitiani/& cæter^{Nero.}
 orū consimiliū ita est nobilitata crudelitas/sic de cæ^{Domitia.}
 tata theatris imanitas: vt apud totā posteritatē ipso
 rū nomē cū ignominia & probro recensetur/annu
 meretq; Busyridi/Diomedē Trachio/Phalaridi/Di^{Busyris.}
 onysio Syracusano & cæteris: q̄ ap̄d̄ antiquitatē cru^{Diomedes}
 delitate sūt famosi/imanitateq; nequāda notati.vt et
 i sacris literis Adonibezech: sub cui^{Adonibe-}
 ta reges āputatis manuū ac pedū sūmitatib^{zech.}
 bāt ciborū reliqas. sed sicut fecit: ita reddidit ei de^{Iudi. 1.}

¶ Nobiles a deieratione per dei & sanctorum nomē
 abstinere/summo studio debere. CAP. XV.

Vm opere præterea cauere debent
 nobiles & bellicam exercentes militiā/
 qui virtutis capiunt amore: ne per dei
 nomen aut aliud quippiam iurent in-
 aniter & temere. & tanto sane diligen-
 tius: quāto magis nostra (prohdolor)
 tempestate inter aulicos & curiales hīc execrabilis iu-
 rādi mos inoleuit/ & adeo quidē increbruit: vt raros
 admodū inuenias hoc abominādo vicio nō iquinā-
 tos. multos vero passim offēdas: qui praua consuetu-
 dine & assiduitate iducti/ vix sententiā vllā eloquā-
 tur/ cui non sit admixtum aliquod execrandum & ir-
 reuerētiam sapiens iuramentum. Hæc porro morū
 corruptela adeo altas fixit in complurium cordibus
 radices: vt pulchrū ducāt & eximiū nobilitatis orna-
 mētū atq; indicium/ si infādis deierationibus (quæ au-
 dientium aures horrore concutiant: pariter & aera
 contaminent) dicta sua suffulciant & corroborent.

Eum deniq; sentiant maiore nobilitatis splendore insignitum: qui cum iuramentis crebro repetitis horrendas in deum conspuat/ euomatq; blasphemias/ tanq; Thesiphone aliqua tartarea exagitatus. nō secum perpendentes/ q; quicquid in cœlum expuitur: in expuentem (vt aiunt) recidit. Alij se angelo sathanæ furibundo ore deuouent. alij mali quippiam atq; infausti/ sibi aut alijs euenire imprecantur: quo firmitus asserāt & solidius idipsum quod proponūt/ aut stomachantem in alios suū animum eructent. Verum censendi sunt huiusmodi maledici & iuramentorum assertores: a verę nobilitatis titulo & nomine q̄ maxime alieni. neq; rationem habere diuini

Exodi. 20. præcepti/ quo iubemur non assumere nomē dei nostri in vanum. Non attendunt illi quod in Deutero

Deute. 6. nomio dictum est a domino. Non vsurpabis nomē domini dei tui frustra: quia nō erit impunitus/ qui super re vana nomen eius assumpserit. Non etiam deterret eos grauissima pœna lapidationis/ inflicta sanctione diuina ijs qui blasphemix rei in veteri le-

Leui. 24. ge depræhendebantur. Educ (inquit dominus ad Moſen) blasphemū extra castra: & lapidibus obruat eum omnis populus. Cur non timent isti sub lege libertatis & gratiæ/ dei contemptores/ eijci extra castra consortij iustorum: & æternę damnationis lapidibus/ sententiaq; feriri? Obsurduerūt certe tales iurationibus vanis assueti/ ad verba domini euangelica: quibus iubet nos nō iurare omnino. neq; per

Matth. 5. cœlum: quia thronus dei est. neq; per terram: quia scabellum est pedum eius. neq; per Hierosolymā: quia ciuitas est magni regis. neq; per caput nostrū: quia non possumus vnū capillum/ album facere aut

nigrū. Sit autē (ait noster legislator Christus) sermo
 vester: est/est: non/non. Quod autem his abundan-
 tius est: a malo est. Eandem sane euangelij sententiā
 repetit beatus Iacobus dicens. Ante omnia autē fra- Iaco. 5.
 tres mei: nolite iurare neq; per cœlum / neq; per ter-
 ram/ neq; aliud quodcunq; iuramentum. Sit autē ser-
 mo vester: est / est: non/ non. vt non sub iudicio deci-
 datis. Sed cur obsecro tam districtē nobis prohibe-
 tur quoduis iuramentum: vt auulsa iurandi consue-
 tudine: a periurio longius distemus/ q; vsus iurandi:
 ad peierandum sit facilis. Id vtiq; comprobat Augu- Augustin.
 stinus: exponēs prædicta domini verba. Ita (inquit)
 præcepisse dominū intelligitur ne iuraretur: ne quis-
 piam sicut bonum/ appetat iusiurandum/ & assiduū
 tate iurandi in periurium per consuetudinem dela-
 batur. Idem quoq; in libro de mēdacio. Dico vobis
 non iurate omnino. ne scilicet iurando: ad facilitatē
 iurandi veniatur/ de facilitate ad consuetudinem/ de
 consuetudine in periurium decidatur. Sic sane cœle Matth. 5.
 stis disciplinæ magister optimus/ irascentiam in fra-
 trem prohibet: vt præcidat materiā homicidij/ quod
 plerūq; ex ira primā sumit occasionem. Sic deniq;
 videri mulierem ad concupiscendum vetat: q; huius-
 modi intuitus ansam præbet/ fomitem & seminariū
 moechandi. A quo quidē moechiæ crimine semotio-
 res erimus: si ne oculos quidem ad aspectandam mu-
 lieris faciem coniecerimus. Ad hæc/ inhibetur cum
 tanta districtione in vanum iuratorius sermo: q; is
 summū pariat illius per quem inaniter iuratur con-
 temptum: cuius nomē pro re vana/ futili/ nullius mo-
 menti/ nulla id exigente necessitate/ temerario ore as-
 sumitur. Dei autem cōtemptu: nichil indignius aut

De vera

Ecci. 23.

detestabilius dari possit. Quocirca artectis auribus audiendus est omnibus Ecclesiasticus/solicite quēq; admonens. Iurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa. Nominatio vero dei nō sit assidua in ore tuo/& nominibus sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis. Sicut enī seruus interrogatus assidue/a liuore non minuitur: sic omnis iurans & nominans/in toto a peccato nō purgabitur. Vir multum iurans implebitur iniquitate: & non discedet a domo illius ruina. Et si frustra uerit fratrem: delictum illius super ipsū erit. & si dissimulauerit: delinquet dupliciter. & si inuacuū iurauerit/non iustificabitur. replebitur enī retributione domus illius. Quod profecto postremum sapius vsu venire cōspicimus: domum scilicet eorum qui execrandis & irreuerentię plenīs assueti sunt iuramentis/paulatim decidere/repētina interdū subuerti ruina/subitas in ea mortes & tristes fortunę casus / quibus tandem funditus extirpatur. Porro inueniuntur nōnulli ex illustissimis Frācię regibus leges & decreta sanxisse: quib⁹ id abominabile malū ab hoc Christianissimo regno prorsus euellere laborarūt. Vt Philippus Augustus Frācorū rex suscepta coronatione regia quīs adhuc adolescēs & fere decimūquartū agēs annū: nō ignarus q̄ impie pleriq; per Frāciā deieraret/et execrabili deū blasphemia prouocarēt/legē tulit: si quis eius impietatis reus cōpertus esset/in flumen aut paludē citra necē dmitteretur. Quę quidem cōstitutio mirifice pbāda: vtinam nostra quoq; tēpestas adamussim obseruaret. multos enī videres coelestīū cōtēptici iurationi assuetos demergi in fluuiū/& ad mētū vsq; madidos: vt suę irreligiositatis poenas darēt.

Rex Philip
pus Augu
stus.

multos itē conspiceres supplicij metu deterritos: ab hac detestāda deieratione resipiscere. Sanctus itidē Ludouicus quōdā Frācorū rex & supradicti Philip^{Sanctus Lu} pi Augusti nepos/execrabilia iuramenta & blasphem^{douic⁹ r/2} mīa proxima seuerissime prohibuit: decernens grauissimā illis ifligēdā poenā/vtpote ferri cādētis cauteriū & stigmati inuisionē/qui huiusce legis cōperirētur prauaricatores. ¶ alienus autē fuerit rex ille pietate isignis & armis/ ab hoc deierādī vicio: vel eo constat argumēto/ q̄ cū interdū solitus esset more iuramēti assumere id dicendi genus (modo lingua latina cōtextū patiat̄ orationis) in nomīne mei: & super hoc a viro quodā grauissimo rep̄hēderet / q̄ prope modū accederet ea loquēdi ratio ad iuramēti speciē / & per apostolū iubemur ab ōni specie mala nos abstīnere: nūq̄ huiuscemodi dictū aut aliud q̄dvis assertoriū/speciē iurationis prēferēs: ore suo deiceps excidisse auditū est. Cūq̄ semel idē rex e Palacio Parisiensi descēdens/ audiuiſſet ciuē quendā Parisianū nefāda blasphemīa dei nomē deierasse: eius labra candēti ferro inuri iussit in ceterorū terrorē. Propter q̄ obmurmurarūt nōnulli: poenā illam grauiorē equo & sauitiā propemodū accedentē obloquētes. Quibus respōdit piētissimus rex/ se velle quidē labris suis cauterio perpetuā iuri notā: modo id enorme deierationis nefas regno suo prorsus eliminetur. Dignum profecto optimo rege verbū/ qui maluerit perpetuā pprii corporis sustinere ignominiā: q̄ quippiā i dei cedēs cōtumeliā i regno suo sinere pullulare. ¶ Leguntur insuper horrēdæ pūitiones & plagæ a deo immissæ ijs/ qui in sui nominis ōni reuerētia & honore digni cōtēptū: ipias eruperūt in blasphemias. Siq̄dē

1. Thessa. 5

De vera

- narrat ecclesiastica historia libro nono capite quinto
Maximin⁹ q̄ Maximinus ip̄erator veræ fidei infensus/ & crude-
 lissimus ecclesiæ persecutor: dæmonico cōcitatus spi-
 ritū/ iussit componi carmina blasphema in Christū
 dominum nostrum & sanctos eius. curauitq; ea in
 tabulis descripta per vrbes passim deferri: & publice
 in theatris ac plateis decantari. Verum deus in popu-
 lum illum tam saeuam famem & subitariam misit pe-
 stem: vt passim pauperes fame perirent/ diuites autē
 huc pestifera repēte extinguerētur. Ipse vero Cæsar
 tātī sceleris author/ graui dolore percussus/ & manu
 dei vltrice (quam vel inuitus sensit & cōfessus est) op-
 pressus/ impium spiritū exhalauit. Simile quiddam
 etiam memorat **Cyrillus.** **Augustin⁹** episcopus Hierosolymita-
 nus ad Augustinū scribens de puero duodecim an-
 nos nato/ & ob indulgentiorem solutionemq; educa-
 tionē ludente pila cum patre suo: vt illi mos erat. qui
 cū in blasphemias contra deum & sanctos eius pro-
 rupisset/ q̄ ludus ei ex voto non succederet: a demo-
 ne æthiopis formā iduto & iopinato illuc adueniēte
 abreptus est/ & ex hominū conspectu delatus. Con-
 testatur idem **Cyrillus** hoc referens/ se proprijs ocu-
 lis id triste vidisse spectaculū: q̄ cum hæc agerētur/
 prospectaret per fenestram domus suæ in locū vbi
 ea ipsa contigerunt. Demū multa his non dissimilia
 euenisse sapius denarrantur. ad quæ deuitāda/ quo-
 niam horrendum est incidere in manus dei viuentis:
 frenanda est lingua/ cohibendum os/ & compescen-
 da labra / ab hac nefaria deierationis impietate. Nec
 minus a periurio & diris imprecationibus (quibus
 sibi aut alijs quispiam male optat) abstinentū. quo-
 niā diuini iudicij æquitas periuros non sinit impu-

nitos: & mala quę quis sibi iprecat⁹ est/ in caput re-
 torquet imprecātis. Quod memorabili exēplo Nar-
 cissi episcopi Hierosolymitani viri vtiq; itegerrimi/ Narcissus.
cap. 6.
 cōprobat hīstoria ecclesiastica libro sexto. In quem
 emuli cōcinnarūt fictū crimē: subornatis falsis testi-
 bus/ qui in iudicio testimoniū perhiberēt admissi il-
 lius facinoris. Horum vero testiū primus corā iudi-
 cibus iurauit se verum testari. Sin secus/ igni se con-
 sumptum iri exoptauit. Secūdus/ si non verum esset
 quod testaretur: regio morbo se corrūpi imprecatus
 est. Tertius se luminibus orbari optauit & expetiit:
 si non perhiberet verum testimoniū. Narcissus vero
 eorum quę obijciebātur insons ac innocens: decli-
 nauit strepitū iudiciālē ecclesię/ & in desertos fugiēs
 locos/ vitam egit solitariam. Verū testes illi periuri
 & perfidi/ non euaserunt diuini iudicij seueritatem.
 Nam cuiq; eorum quod sibi imprecatus fuerat/ de-
 mum euenit. Primus quidē ex parua. ignis scintilla
 domo sua noctu succensa: cum omni familia sua &
 substantia conflagrauit. Secūdus a pedibus vsq; ad
 verticem capitis regio morbo repletus fuit/ atq; con-
 sumptus: vt sibi maledicens imprecatus fuerat. Ter-
 tius autem duorum sociorum suorū exitum videns/
 & manum dei vindicem in se quoq; venturā extime-
 scens: prorupit in mediū/ & audientibus cūctis vnū-
 uersum cōcinnati criminis ordinem patefecit. Tan-
 tis autē lachrymis suū facinus deinde defleuit/ et tā-
 diu perdurauit in fletibus: donec oculis priuaretur.
 Ecce quo modo recto dei iudicio tres illi/ periurij si-
 mul & dirę imprecationis iustas dederūt pœnas.

¶ A ludis illiberalibus & inhonestis/ nobiles
 se contineant.

CAP. XVI.

E.j.

De vera

Ec segnior tibi mi Iacobe cura fuerit
 & sollicitudo cauendi a ludis illiberalibus/
 sordidis & minus honestis: quibus
 plerique nobiliū/ militiæq; bellicæ addi-
 cti/totos dies ac noctes iplicant. Quales
 sunt ludi alearū/chartarū/ & cōsimi-
 les: vbi fors & fortuitus euētus/ aut totā/ aut præci-
 puam habet ludi directionē/ et lucri dāniue causam
 præstat. Enimuero recta ratione iudice/ & adhibita
 animi exactioris cēsura: qui huiusmodi sūt ludi/ me-
 rito/iureq; optimo dānantur/ ob grauia & cōplura
 quæ exinde enascūtur incōmoda. ¶ Quorū id pri-
 mū est & maximū: q; taliū ludorū illecebris animus
 iuuenilis facile capitur/trahiturq; blanda quadā vo-
 luptate eosdē semper iterandi. Hīnc citissime impel-
 litur in consuetudinē & assiduitatē ludendi: qua ni-
 hil iuuentuti perniciosius aut exitialius. Qui enim
 ludis tesserarū frequenter occupantur: suis exhausti
 pecunijs/ aliena furto persæpe surripiūt/ vt habeant
 quo ludū cui sunt assuefacti/ rursus exerceāt. ¶ Et
 id nimirū secundū est (quod inde succrescit) malū:
 cupiditas inquā pecuniæ & auaritia/ ad quā leuissi-
 mis etiam alearū lusibus & tenella etas & serior fa-
 cile inuitatur. Lusor enī omnis ea lactatur spe/ ea du-
 citur fiducia: vt lucretur/ & vincat collusorē. Hīnc vt
 lucrum lucro adiiciat/ aut damnū acceptū futuro lu-
 cro cōpenset: rapitur ardentissima ludēdi cupidita-
 te/ allicitur desyderio lucrādi. id præsertim vnico ex-
 pōscit voto: vt socij pecuniam quę pignori exposi-
 ta est/ sibi vēdicet. At vero hæc cupiditas insatiabilis
 est/ impellitq; animū/ vt quo impēsius illi fortuito lu-
 do deditus est: eo amplius omnes ingenij neruos il-

- li intendant/quoad voti sui cōpos euadat:ac cōfortis
 sui omnē emūgat pecuniā/& totam crumenā emul
 3 geat.⌚ Ex hoc autē incōmodo & aliud proxime cō
 sequitur:vtpote grauis & nimīū deploranda tēpo
 ris iactura/quod id genus ludis impēditur.Nēpe cū
 luditur alea pernox/cū quis perdiūs illi insīstīt:nō
 ne maior temporis portio quē serijs/grauibusq; ne
 gocijs esset adhibenda/cōsumitur hac tam dānosa/
 inutili & infructuosa occupatione? Ardor enī lucri
 nō sinit quēpiam a ludo desistere:sive superior eua
 dat/sive succūbat.Ignis ille cupiditatis animo succē
 sus:inardescit acrius/& exuscitat rapidus insanū ad
 ludi prosecutionē.Hīnc nullius rei alteri⁹ quātūvis
 arduæ/ ac necessariæ cura solīcat animū:sed totū
 tempus/& diurnū/& nocturnū cōteritur in hac lu
 di vesania,cuius vt plurimū tum finis habetur:cū al
 ter ludentiū totam (quā prēsens habebat) amīsīt pe
 cuniam/ vt nichil reliquū habeat:quod futuri ludī
 forti pro pignore exponat. Quocirca beatus Ma⁹ Maximus.
 ximus in sermone de pœnitentia præclare nos ad
 monet/dicens. Tempus quod nobis furiosus tabu
 læ ludus solebat auferre:lectio diuina incipiat occu
 pare. Horarum spacijs in quibus solebamus cum
 damno animæ in ludo detineri: visitentur infirmi.
 4 ⌚ Prætereo assiduas rixas & alterna iurgia:quē lu
 dos illos ferē comitantur.Inde surgunt cōtumeliæ/
 conuicia/verbera/vulnera/mortes. Taceo iuramen
 ta irreligiosa/blasphemias/execrationes/ impreca
 tiones:quibus in suū caput malū aliquod conuerti/
 intorqueriq; vix bene mentis compotes exposcunt.
 Quippe hæc consuetudinaria sunt mala/domestica
 & quotidiana ijs qui ludis istis illiberalibus im
 E.ij.

De vera

pendio oblectantur. ¶ Caterum ad id venio quod plurimū angere debet/ & graui premere solitudi-
ne/quinpotius omnino a ludo detertere lufores.vt
puta q̄ acquisita per ludum talarē/nō possunt a lu-
crante licite tanq̄ propria detineri: neq̄ in suū vsum
accōmodari. sed vt suę animæ consulat saluti: debet
illa lucrans restituere perienti/ aut in pios vsus scilicet
pauperum subuentionem conuerrere. quando
quidem ludus ille deo displicet/ inuisusq̄ habetur/
turpis est/ & vtroq̄ iure cum Cæsareo/ tum Pōtifi-
cio reprobatus/ manifesteq̄ prohibitus. Ob quod sa-
ne nullus per ludum titulus iuste possessionis/ acqui-
ritur in pecuniam tali lucro cōquisitam. neq̄ quod
hac via partū est: bona fide & recta possidetur. In-
iustus siquidem titulus/ pro nō titulo est habendus.
Et male fidei possessor dicitur: qui contra legum in-

**Q̄ ludus
alearū est
prohibitus
vtrōq̄ iure**

terdicta mercatur. Enimuero tricesima quita disun-
ctione cap. episcop⁹ dicitur. Episcopus/ presbyter/
aut diaconus/ aleæ & ebrietati deseruiens: aut desin-
nat/ aut certe dānetur. Subdiaconus autem/ aut le-
ctor/ aut cantor/ similia faciens: aut desinat/ aut cō-
munionem priuetur. similiter & laicus. Insuper in Au-
thentica/ alearū vsus. C. de religiosis & sumptib⁹ fu-
nerum/ & aleæ vsu & aleatoribus: dicit sanctio Cæsa-
rea. Cōmodis subiectorum prospicientes/ hac gene-
rali lege decernim⁹: vt nulli liceat in publicis vel pri-
uatis domibus vel locis/ ludere neq̄ inspicere. et si cō-
tra factum fuerit: nulla sequatur condēnatio. Quin-
imo in Authētico de s̄ctissimis episcopis/ paragra-
pho/ interdiciamus/ collatione nona: prohibet p̄serti
ecclesiasticis viris ludus ad tabulas/ p̄cipatio cū lu-
dētib⁹ aut inspectatio eorū/ sicut et ad quīs publica-

ſpectacula videnda cōcurſus. Deniq; in Digeſtis de
aleę luſu & aleatoribus: ea lex cōſtituta legitur. Se-
natuscōſultum vetuit in pecunia ludere: præterq; ſi
quis certet haſta vel pilo iaciendo/ vel currendo/ ſa-
liendo/ luctando/ vel pugnādo: quod virtutis cauſa
fiat. Quocirca clarum eſt/ aleę ludū (qui vt plurimū
nō niſi pecunia pro pignore depoſita exercetur) hac
lege ciuili vetitū eſſe & dānatum. Et quoniā vtrūq;
ſub diſiunctione propoſitum eſt paulo ante: videli-
cet q; lucrans debet reſtituere lucrū peridenti/ aut in
pios vſus pauperū conuertere/ quoniam ſuper ea re
agitatur inter nōnullos controuerſia: cōpluriū (qui-
bus grauiffima eſt authoritas & mens ſanior) iudi-
cio/ non debet id lucrū reſtitui peridenti: quia ſimul
in turpitudine ludi ſoci⁹ eſt/ ſed potius pauperibus
erogari. Ecce in quāto verſantur ſuę ſalutis discrimi-
ne/ qui huiuſmodi ludis prorfus ſunt dediti/ nec reſi-
piſcunt. Quod amplius pateſcit eo exemplo: quod
Cyrillus epiſcop⁹ Hieroſolymitanus ſcribit ad be-
atum Auguſtinum de nepote ſuo octodecim ānos
nato/ qui vita defunctus apparuit patruo ſuo/ ſigni-
ficauitq; ſe æternę addictum morti diuino iudicio:
q; plus ꝑquo ludis delectaretur/ & nimium illum aſſe-
ctum in vita/ ſalutari pœnitētia non diluerit. ¶ Po-
ſtremū huiuſmodi lucrū nunq̃ aſſert fructum & cō-
moditatem lucranti: ſed vt inſauſtū/ deuotum & exi-
tiale maioris dāni aut infortunij occaſio eſt: quoniā
iniuſta ratione partū inſceliciter poſſidetur/ vt equ⁹
Seian⁹/ & aurum (vt aiunt) Tholoſanū. Id atteſta-
tur Caſſiodorus dicens. In ſua natura honeſta ſunt
lucra: per quę nemo leditur. Bene queritur: quod de
nullis dominis abrogatur. Ex oppoſito igitur facile

Cyrillus.

Auguſtin⁹

Caſſiodor⁹

E.iiij.

De vera

Hesiodus. deducitur propositū. Et **Hesiodus** inquit. Mala lu-
Menāder. cra: æqualia damnis. Eidem accedit **Menander** di-
 cens. Lucrū malum: damnū semper fert. Rursus idē.
 Lucrum puta lucrum: si iustum est. Turpia autem
 lucra: calamitates pariunt. Et vbi nulla alia obueni-
 ret calamitas: certe ea grauis est quam dicit **Augu-**
Augustin⁹ stinus. Lucrum scilicet in arca: & damnū in consciē-
 tia. ¶ Philosophorum insuper sententia damnatur
 eiusmodi ludi: de quibus in præsentia habetur ser-
Aristoteles mo. vt **Aristotelis** quarto **Ethicorū** dicentis. Alea-
cap. 1. tores/fures/& latrones: illiberales sunt. Turpi enim
 versantur in lucro/omnia nāq; causa questus agūt/
 & sustinent probra. Atq; fures quidem: capiendi
 gratia/maxima pericula subeunt. Aleatores autem:
 ab amicis quibus dare oportet lucrātur. Vtriq; igitur
 vnde non oportet lucrari volentes: turpi in lucro
 versantur. & omnes tales accipiēdi actus: illiberales
 sunt. ¶ Non tamen ludos omnis interdicare nobis
 est animus: quandoquidem multi liberales sunt/in-
 genuo homine digni & honesti. qui scilicet sola di-
 riguntur arte: ad moderatū corporis exercitium
 & bonam valitudinē apprime conducentes. quibus
 cum mediocritate exerceri cum tempus/locus & res
 efflagitat: probandū est. Qualis est ludus eiaculan-
 di tela arcu/& ad signum mittere sagittam: ad rem
David. bellicam non parum cōferens. Vnde **Dauid** rex vo-
 luit populum Iudaicum institui arte sagittaria: quē
 admodum sacra refert historia secūdi **Regum** cap.
1. Regū. 1. primo. Et præcepit (inquit) vt docerent filios Iuda/
 arcum. Ludus item pilæ cum moderatione factus:
Sceuola. cōmendatur apud authores. quo quidem **Sceuola**
 rerum ciuiliū tractandis negocijs defatigatus: rela-

xare animum solebat. vt testis est Valerius. Scipio Valerius.
 vero & Lelius cum liberi essent arduis & grauibz Scipio.
 rebus expediendis: calculos & cōchas in littore ma- Lelius.
 ris despaciātes/ colligere sunt consueti. vt idem cō- Cicero.
 probat author. Proinde recte definit Cicero & de-
 terminat quid hac in parte agendum sit: in primo
 Officiorum ita differens. Neq; enī ita generati a na-
 tura sumus: vt ad ludum/ & iocum facti esse videa-
 mur/ sed ad seueritatem potius/ & ad quēdā studia
 grauiora & maiora. Ludo autē & ioco/ illis quidem
 vti licet: sed sicut somno & quietibz cāteris/ tum cū
 grauibz/ serijsq; rebus satisfecerimus. Idem quoq;
 paulo post. Ludendī etiā est quidam modus ad-
 hibendus: vt ne nimis omnia profundamus/ elatiq;
 voluptate in aliquam turpitudinē dilabamur. De-
 mū Plato in quarto de Republica dicit: q; pueri ita Plato.
 tim a primis annis/ honestis ludis assuefaciēdi sunt.
 Nam si minus decentibus assuecant: nunq; probi
 viri euadere poterunt.

OCium/ torporem & somnolentiam: a generosis/
 militaribus/ nobilibusq; viris/ summo opere fugien-
 dam.

CAP. XVII.

Nte omnia deuītetur a claris genere/
 militiā professis/ & ad virtutis splēdo-
 re aspirātibus: ocium/ vacatioq; ab ope-
 re honesto & labore/ cū debeant exer-
 ceri. quoniā nutrix est/ & mater om-
 niū malorum. Multā enim malitiā Eccī. 33;
 docuit ociositas. Et inter iniquitates Sodome prae-
 stātes occasionem tantae abominationi: a propheta Ezech. 16.
 enumeratur ocium. Propter ipsum seruus inutilis iu-
 betur projici in tenebras exteriores: vbi erit fletus &
 Matth. 25;

E. iiii.

De vera

2. Thessa. 3 stridor dentium. Et qui non vult operari (inquit beatus Paulus) non manducet. Porro hanc inertiam & laboris detrectationem tantopere damnat sapiens cum
- Prover. 24 ait. Per agrum hominis pigri transiui/ & per vineam viri stulti: & ecce totum repleuerant vitice/ & operuerant superficiem eius spinæ/ & maceria lapidum destruxit. Et alio loco. Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate & non dabitur ei. Rursus alio loco. Qui operatur terram suam/ satiabitur panibus: qui autem sectatur ocium/ replebitur egestate.
- Plato. Plato quoque suis dicere solitus erat. Ocio labores anteponite: nisi rubiginem splendori præstare putatis.
- Seneca. Et Seneca in libro de Clemetia. Emollit ocium vires: sicut rubigo ferrum. Fax immota torpet: ignem agitata restituit. Denique Valerius libro septimo/ in capite de sapienter dictis ac factis. Appium Claudium crebro solitum dicere accepimus: negocium populo Romano melius quam ocium committi. Non qui ignoraret: quam iucundus tranquillitatis status esset. sed qui animaduerneret/ præpotentia imperia agitatione rerum ad virtutem capeffendam agitari: nimia quiete in desidiam resolui. Et sane negotium nomine horridum: ciuitatis nostræ mores in suo statu continuuit. blandæ appellationis quies: plurimis vicibus resperfit. ¶ Cæterum quoniam ocij pars vna est/ cum quis nimio indulget somno/ quo & corpus enervatur/ & animus emollescit ac hebescit: adhibenda est illi certa (quam recta exposcit ratio) mensura/ neque prolixior æquo admittendus est. alioqui bonæ corporis valitudini grauiter officiet: & animum reddet torpore marcidum. Hoc ad
- Prover. 20 monet sapiens cum dicit. Noli diligere somnum: ne te egestas opprimat. Et alio loco pigrum seuerius in-

crepitans/ vſq;quo piger dormies/ quando cōſurges *Prouer. 6.*
e ſomno tuo/ Paululum dormies/ paululū dormita-
bis/ paululum conſeres manus tuas vt dormias: et ve-
niet tibi ſicut viator egeſtas/ & pauperies quaſi vir ar-
matus. Si vero impiger fueris: veniet vt fons meſſis
tua/ & egeſtas longe fugiet a te. Nō abhorret ab hac
ſententia illud Plauti dictum. Qui dormiunt libēter: *Plautus.*
ſine lucro & cum malo quieſcunt. Deniq; beatus Ber-
nardus ad fratres de monte. Quantum ad debitum *Bernardus*
continui profectus/ nichil temporis tam perit de vita
noſtra: q̃ quod ſomno deputatur. Porro itegra / iſra-
ētaq; hominis ſoſpitas/ ac incolumis animi vigor/ in
ſuo tenore ac temperamento potiffimum conſerua-
tur: ſiquis ita vitam inſtituat/ vt ſomnum nocturnū
ad multam diem non protrahat/ ſed ſtratum dilucu-
lo vel āte ſolis ortū relinquat/ & matutinus aliquod
honestū agat opus. Teſtatur enim ſapientia ſe ab ijs *Prouer. 8.*
inueniēdam / qui mane vigilauerint ad eam. Et alio
loco/ de eadē dicitur. Qui de luce vigilauerit ad illā/ *Sap. 6.*
non laborabit: aſſidentem enim illam foribus ſuis in-
ueniet. Proinde ſapiens ad dominum verba dirigēs
proſitetur eum ſub lucem ab hominibus colen-
dum/ cum ait. Oportet præuenire ſolem ad bene- *Sap. 16.*
dictionem tuam: et ad ortum lucis te adorare. Hinc
beatus Auguſtinus non cenſet Chriſtiano homi- *Auguſtinus*
ne dignum: adhuc lecto decumbere / cum exor-
tus ſol ſuū iubar toto orbe reſperſerit. cuius ſup no-
ſtrum hemiſperium aſcēſum: debent (inquit) omnes
antelucanis & matutinis vigilijs præuenire. Et pro-
pheta pſalmigraphus tempus orationis ad deum fa-
ciunde definiēs: mane (inquit) aſtabo tibi & videbo. *Pſal. 5.*
Ac ruſum. In matutinis meditabor in te. Et iterū. *Pſal. 62.*

De vera

- Pfal. 54.** Vespere/ & mane/ et meridie/ narrabo & annūciabo: et exaudiet vocem meā. Neq; id quidem ab re. Nam eo tempore vires/ cum corporis/ tū animi/ per nocturnam quietem instauratę: vegetiores sunt/ & ad omne opus bonum/ orationem inquam/ studium/ & alia exercitia/ accommodatiores. tunc lympidius est acumen ingenij/ ad perspiciēdam veritatem. tunc tersior & purior mentis acies/ ad cōsilia/ & agitationes rerum arduarum. Vnde legitur Demosthenes orator Atticus: opifices omnes Athenienses vigilijs matutinis pręuenisse atq; pręoccupasse. Qui ergo adhuc mollibus in plumis stertunt/ dum clarum mane fenestras intrat/ qui tempus illud quibusuis rebus agendis aptissimum/ sinunt sine honesta vitę actione/ inerti somno perire: quid pręclarū/ quid egregiū/ qd deniq; memorabile eo toto die pręstare poterūt: qbus animus nimīū diuturna quiete fractus & marces/ totus elanguescet? Audiant illi Ambrosium in
- Ambrosi9.** Officijs dicentē. Quis Christianus non erubescat sine psalmorum modulatione diem transire: cum minutissimę aues solēni deuotione ortum diei pręueniant? Attendant in Exodo scriptum esse/ qd manna tempore matutino a populo Israelitico colligebatur: quę dulcedo erat refectionis eius. Ita diuinę consolationis suauitatem in oratione & meditatione/ discant matutino tempore melius percipi: cum anima post corporis quietem & ante diurnas occupationes liberior est/ & ad diuinę dulcedinis perceptionem dispositior. Adiuvabit enim deus eam (vt ait psalmus) mane diluculo. Meminerint pręterea de viro iusto scriptum esse: qd tradidit cor suum ad vigilandum diluculo/ ad dominum qui fecit illum. Et de
- Pfal. 45.**
- Eccī. 31.**

domino nostro in euangelio: q̄ diluculo valde con-
 surgens egressus abiit in desertum locum / ibiq̄ ora-
 bat. Et de sanctis officiosisq̄ in dominum mulieri-
 bus dicitur / q̄ valde mane vna sabbatorū venerunt
 ad monumētū. Deniq̄ de amatoria illa Magdale-
 na / q̄ cum adhuc tenebræ essent: venit ad monu-
 mentum. Neq̄ suæ sedulitatis mercede fraudatæ
 sunt. Nam & rediuuium viderunt dominum / ad-
 raueruntq̄ & tenuerūt pedes eius. Horū omniū di-
 scant exēplo / nichil ad diuina munera impetranda
 aptius esse / nec ad ardua gerēda negocia cōgruētius:
 q̄ excusso somno prima luce ad opus suū cōsurgere.
 ¶ Q̄ nobiles a teneris vnguiculis sūt literis instituēdi
 & sciētia p̄cipiēde studio adhibēdi. CAP. XVIII.

Nillum autem præstantius ad ocij / som-
 niq̄ torpedinem excutiēdam remediū
 nobilibus: q̄ a tenella ætate bonis lite-
 ris institui / & hauriendæ a præceptoris
 bus sciētia committi. quæ secundū est
 a virtute nobilitatis ornamentum: non
 mediocrem illi dignitatem adiiciens. vt dicit Cassio-
 dorus. Doctrina facile exornat generosum: quæ etiā Cassiodor
 ex obsceno nobilem facit. Et Seneca in epistolis.
 Siquid est aliud boni in philosophia: hoc est q̄ Seneca.
 stemma non inspicit. Platonem non accepit nobi-
 lem philosophia: sed fecit. Siquidem cum a paruulo
 doctrinam sibi acri studio cōparauerint: nō minus
 ea q̄ generis sublimitate ceteris p̄stabunt / mirificeq̄
 enitescant illustri illius splendore. Cūq̄ occurrerit in
 maturiori ætate temporis oportunitas / & dabitur
 ocium: libros libenter manibus versabunt / euoluent
 annales veterū / historiarum lectione capiētur / nec vl

De vera

lum sine bona fruge tempus abire sinēt. Sic sane antiqui nobiles faciliarunt/ & qđ eis supererat tēporis a rebus ciuilibus aut bellicis agēdis: in studio literario occuparunt. Vt Scipio Africanus superior in medijs difficillimi belli apparatus/ bonarū artium studia nō prętermisit: philosophorūq; scholas crepidatus frequētauit, ac post tot victorias ne animū tantarū rerum consciū inolescere pateretur: in eruditorum hominū familiaritatib⁹/ multaq; librorum lectione versatus est. Sic Alexāder Magnus

Scipio
Africanus.

Alexander
Magnus.
Aristoteles

præceptore vsus Aristotele/ præclarus eruditione euasit. Quis enim bellica gloria teneretur/ & bellicæ laudis & imperij per totum orbē ardore flagraret: tamen legendi cupidus erat/ & Iliada Homeri (quam rei familiaris viaticū appellabat) Aristotele interprete perdidicit: eāq; semper cum pugione sub puluino tenere solitus est. Et ad Aristotelē ex Asia inter ipsos armorū strepitus in hæc verba scripsit.

Epistola
Alexandri
ad Aristotelem.

Alexander Aristoteli foelicitatē. Haud abs te recte factum est: qđ speculatiuas disciplinas edidisti. Quia enim re iam nos ipsi cæteris præcellemus: si ea quibus eruditi sumus studia/ cœperint esse omnibus cōmunia. Mallem enī singulari disciplina/ q̃ potentia p̃stare. Et in sūma/ apud Lacedæmonios/ Atheniēses & Rhomanos/ deligebantur belli duces ac imperatores/ simul & moderatores reipublicæ: qui bonis literis/ virtute & prudentia cæteros antecellebant. Quid referam Iulium Cæsarem acerrimo ingenio virum: non minus literarū gloria q̃ rebus gestis clarum: qui eadē animi acrimonia qua manū conseruit cum hostib⁹/ sua prælia descripsit: eademq; cetera qua bella gessit/ res a se gestas literarū monu-

Iulius
Cæsar.

mentis tradidit. Octavius itidem Augustus/literarū ^{Octavius Augustus.}
 amātissimus fuit & studiosissimus: neq; doctissimis
 sui tēporis viris inferior. Quid Plinium priorē me- <sup>Plinius se-
nior.</sup>
 morem: qui sub Traiano Cæsare provinciam admi- ^{Traianus.}
 nistrans/ tanto ardore prosequēbatur scientias: vt tē-
 pus omne sibi perire putaret/quod lectioni aut stu-
 dio non impenderet. Plinius autem iunior huius ne <sup>Plinius iun-
nior.</sup>
 pos/ab auunculi moribus non degenerauit. qui cum
 venationibus admodum delectaretur: semper cū ad
 eas proficisceretur/stilum & pugillares secum attulit.
 vt si manus ferarum captura vacuas:saltem plenas
 ceras reportaret. Semper enī aliquid in via medita-
 batur & annotabat: experiebaturq; (vt ipse scripsit)
 nō minus Minervam q̃ Dianā errare in montibus.
 Cato senior nunq̃ ad senatum venit/quin librū in si- <sup>Cato senis
or.</sup>
 nu gestaret:quem obiter legeret dum alij senatores
 in curiam cōuenirent/& ne id quidem temporis pū-
 ctū inane præterlabi atq; effluere sineret. Robertus <sup>Robertus
rex Frāciæ</sup>
 item rex Franciæ/optimis disciplinis eruditus fuit/et
 literarum peritiā singularis: vt qui nōnulla ad officiū
 ecclesiasticum spectantia (quæ responsoria & sequen-
 tias clerus appellat) non minus grauiter q̃ eleganter
 composuerit. Et illa certe perpetuo durāt sui ingenij
 & eruditionis monumenta: qua maiorem sibi gloriā
 q̃ ex regio sceptro comparauit. Siquidē fato sceptra
 cadunt: doctrinæ autem gloria/perennis. Quocirca
 non possum non improbare nobiles nostræ tempe-
 statis viros: qui dedecorosa iudicant & ignomi-
 niosum / filios suos literas callere. neq; sinunt eos
 primis annis sub præceptoribus illas exacte perdis-
 cere: sed a limine tantum salutare/vix summis deli-
 bare labris/aut extremis digitis attingere. Qui cum

De vera

Aristoteles
Cap. I.

Aristoteles
Quintilian⁹

Homerus.
Vlixes.

Nausicaa.
Alcinous.

Bias.

sciuerint nomen suum monstrosus quibusdā & ineptis literarū formulis appingere chartæ aut membranæ/atq; portenta potius characterū efformare/ q̃ veras describere literas: satis superq; docti habentur. Quid obsecro his parentibus est dementius? qui volūt quidē liberos suos diuitiarū/ & ampli principatus hæredes relinquere: quæ fugacia sunt bona/ fluxa & incerta. literarū autē cultū & cognitionē eis denegāt: quarū possessio stabilis/ certa/ perpetua. Hos merito reprehendit Aristoteles in septimo Politicorū dicens/ q̃ virtutis quidē satis habere se putāt: quātū lūcūq; habeant. Diuitiarū vero atq; pecuniæ/ potentiaq; & famæ/ & huiusmodi omniū: in infinitū excessum sequūtur. Et quomodo ipsi ad literas male affecti sunt: haud aliter suos filios affectos volunt/ iuuenes hortantur vt illā ire viā pergant/ & eidē incubere sectæ. Ceterū tā grauis morbus in eorū animis inuoluit: quia latet eos sciētiarū dignitas/ decus & preciositas. quæ inter prospera (vt ait Aristoteles) ornamentū sunt: inter aduersa vero refugiū. & teste Quintiliano de Institutione oratoria: vnicū sunt dolorū i erūnis leuamē. Quid nāq; aliud voluit Græcorū poetarū facile princeps Homerus insinuare per Vlixē tot tēpestatibus actū/ quē naufragū & in alga maris demersum Nausicaa filia Alcinoi regis Phæacū humanissime fouit/ & ad domū paternā perduxit: q̃ sapiētia in duris aduersitatibus vnicū esse præsidium/ & sapiētē (quē per Vlixē in toto illo opere sub velamento/ figmētoq; poetico designari voluit) etiā fluctibus eicctū/ perire non posse. Sic Bias vnus ex septē sapiētibus filio in Egyptū proficiscenti/ rogantiq; patrem/ quidnā agendo maxime illi gratū faceret/ probe re-

spondit: si viaticum ad senectutē tibi compares/ virtutē nimirū & doctrinā intelligens. quæ ambo: optimū sunt ingrauescentis ætatis presidium. Demū rectissime Plato beatas dixit esse respublicas: si eas vel Platō, studiosi sapiētiae regerent/ vel earum rectores studere sapientiæ contingeret. Ex aduerso igitur/ quid nisi perditā & misera erit respublica: si ab ijs qui sapiētiam odio prosequuntur/ & literarū ignari scientiam improbant/ regatur? Non sane ita vitam instituit/ neq; ea ducitur opinione/ aut hunc sequitur errorem mi Iacobe pater tuus illustrissimus/ in primis annis non ignobiliter literis institutus. Ex quibus nūc hoc capit commodi: q̃ temporis oportunitatem nactus/ quotidie aliquot horas in bibliotheca sua (quā opulente habet instructā) versatur/ & euoluēdis antiquorum historijs/ rerūq; olim gestarū monumentis animum intendit. Quæ quidē ratione oculū a se longe propellit/ excutit torporē/ & desidiæ apud se locū esse nō sinit. Cū itaq; literis teipsū curauerit/ teneris sub annis non illiberaliter imbui/ & puerilē tuā ætatē voluerit percipiendis enixe disciplinis occupari: debes reuera studiose in eodem viuendi genere eius vestigia obseruare/ neq; ab hac recta via detorqueri. Libros igitur (cum datur oportunior hora) libet̃ amplectere/ reuolue/ perlege. persuasūq; habet: nullum post virtutē dignius aut præclatius q̃ literas/ accedere posse nobilitati ornamētum. sunt enim hæc duo/ virtus inquam & scientia: verę nobilitatis insignia. Iacta quidē sunt in te non infirma/ nec imbecillia literarū fundamenta: quibus nō parua adiecasti tuo ipsius studio incrementa. Non sinas (oro) sparsa in tui animi agro semina literarum sterilescere: aut expectata fraudari

De vera

fruge. non committas velim/ q̄ nulla ex tanta femente colligatur scientiæ messis. Non dimidiatam (mo neo) sed totam/ sed integram Pallada cole. quæ cū armorum & scientiæ dea apud Ethnicos sit habitata: nō cōsumate/ neq; complete ipsam colueris/ si posita toga/ arma tantum deinceps tractes/ & nullam cū literis rationem amplius habeas.

¶ Nobiles in victu parsimoniā seruare/ crapulāq; & ebrietatem fugere debere.

CAP. XIX.

T vero quoniam ad voluptates cibi & potus propensior est humana cōditio: & nobilibus militārē vitā agētibus (qui in aulicorum & curialiū cetū diuersantur) multa suggeruntur ad gulam incitamenta: obsonia inquā/ symposia/ iustru-

ctissima cōuiuia/ & splendide mensæ. tāto accuratio- rem debent operam adhibere ne ventris aut gulæ capiātur illecebris/ ne ebrietatis incurrāt infamiā: quāto plura habēt ad has vitæ sordes irritamenta. Debēt & tenacius animo infigere dictum sapientis. Lu-

Prouer. 20

xuriosa res vinū/ & tumultuosa ebrietas. quicūq; his delectatur: non erit sapiens. Et alio loco. Quando

Prouer. 23.

federis vt comedas cū principe: diligēter attēde/ quæ sunt posita ante faciē tuā. & statua cultrū in gutture tuo: si tamen habes in potestate animā tuā. Insuper

Ibidem.

ibidē crapulā & comessationē dānat: cū dicit. Noli esse in cōuiujs potatorū/ nec in comessationibus eorū qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacātes potibus & dātes symbola/ cōsumētur. Cui vę/ cuius patri vę/ cui rixæ/ cui foueæ/ cui sine causa vulnera/ cui suffossio oculorum? nonne ijs qui cōmorantur in vino/ & studēt calicibus epotandis? Ne intuearis vinū

quando flauescit: cum splēduerit in vitro color eius. Ingreditur blande/ & in nouissimo mordebit vt coluber: & sicut regulus venena diffūdet. Præterea Ecclesiasticus ad sobrietatem hortatur omnes/ dicens. Diligentes in vino noli prouocare: multos enim ex- Eccī. 31. terminauit vinū. Aequa vita hominibus: vinū in sobrietate. si bibas illud moderate: eris sobrius. Vinū in iocunditatem creatum est: & nō in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & corporis: vinum moderate potatū. Sanitas est animæ & corporis: sobrius potus. Vinum multū potatum: irritationem/ & irā/ & ruinas multas facit. Amaritudo animæ: vinū multum potatum. Idem paulo post. Noli auidus esse in Eccī. 37. omni epulatione: & non te effundas super omnem escam/ in multis enim escis erit infirmitas. Propter crapulam multi perierunt/ qui autem abstīnens est: adiiciet vitā. Cui plane sententiæ cōsonat illud Seneca Seneca. cꝯ in epistolis. Multos morbos multa fercula faciūt. N. Demū Ecclesiastes capite decimo/ temp⁹ & rationē edēdi pręscribit/ dicēs. Vꝯ tibi terra cuius rex est pu Eccēs. 10. er: & cuius principes mane comedūt. Beata terra cuius rex nobilis est: & cui⁹ principes vescūtur in tēpore suo ad reficiendū/ & non ad luxuriā. Neqꝯ ab his præclaris vitæ degēdæ præceptis dissentiūt philosophi. Siquidē Cicero in primo Officiorū ait. Ita qꝯ vi- Cicero. ctus/ cultusqꝯ corporis/ ad valitudinē referant & ad vires: nō ad voluptatē. Atqꝯ etiā si cōsydere volumus quę sit in natura hoīs excellētia & dignitas: intelligemus qꝯ sit turpe/ diffluere luxuriā/ et delicate ac molliter viuere. qꝯqꝯ honestū: parce/ cōtinēter/ seuerē/ sobrie. Et Plato cū in Siciliam nauigasset: mēsas Sy Plato. racusias voluptatū ministras nimīūqꝯ splēdidas dā-

De vera

Epistola
Platonis
ad amicos

Idem.

Idem.

Iob. 7.

nauit/suisq; scripsit se vidisse portetum in Sicilia & monstrū: homines scilicet bis in die comedētes. tāta erat tēperatiāe cura apud antiquos. Eius verba sunt hęc. Quo cū venissem: illa beata vita quæ ferebatur plena Italicarū/Syracusiarūq; mensarū/ nullo modo michi placuit: hominē scilicet bis in die saturū fieri/ & cętera quę comitantur hanc vitā/ in qua sapiēs nemo efficietur vnq̃: moderatus vero multo minus. Idem quoq; in tertio de republica libro dicit. Urbis custodib⁹ ebrietas/ mollities/ atq; ignauia: q̃ maxime habentur indecora. Illis etiā qui rempublicā gubernant: ab ebrietate tēperandū erit. Nulli quippe minus cōuenit q̃ custodi ebrio: nescire quo terrarū degat. Ridiculū profecto est/ custodē custode indigere. Sed quis hominū/ non sui custos designatus est: aut suę moderator reipublicę? in qua ratio dominetur/ & pareat appetitus. Debent igitur omnes homines ab ebrietate tēperare: vt super suā stent custodiā/ & creditū sibi regnū recte/ iusteq; gubernēt. Rursū eodem loco ait Plato. Carthaginensiū legem magis q̃ Lacedæmoniorū laudo: vt nunq̃ in castris quis vinū gustare audeat/ sed toto militię tēpore/ aque vsū cōprobarim. In ciuitate autē seruis nunq̃ vini vsus cōcedendus est: nec magistratus tempore quo rempublicā gubernant vino vtātur/ nec gubernatores/ nec iudices/ nec qui deliberaturus in concilium vocatus est: nec vllō modo in die/ nisi valitudinis gratia. At qui q̃ diū hanc mortalem spiramus vitā: continue versamur in castris contra hostes animæ/ & assiduam exercemus militiam/ in exitu vitæ primū finientiam. Militia enim est vita hominis super terram. Quis igitur ab immoderato vini vsu se cōtinere nō

debeat: ne intrinsecus illi rebellet hostis: ne seruus a Prouer. 29
 pueritia delicate nutritus/postea sentiat cōtumax
 in dominum. Omitto q̄ multis/exitij & necis causa
 fuerit ebrietas: vt Viriato Lusitano armis strēnuo. Viriatus.
 Quem Cepio R.omanus cū aliter vincere nō pos- Cepios.
 set: duos satellites pecunia corrupit/ vt ipsum vino
 sepultum perimeret. Quę victoria quia empta erat:
 non est approbata a senatu. Huius/ & sacrę literę cō
 plura perhibēt exēpla. Plutarchus item refert/ Ale- Plutarch⁹.
 xandrū Magnū ascripsisse grauia sua scelera furori Alexander
 bachico: poenitebat enim eum q̄ talia cōmiserat alia Magnus.
 quando. Eum quoq; (inquit) Thebanorū sēpenu-
 mero calamitas afflixisse dicitur. Clyti vero cādem Clytus.
 inter vīna factā/ itemq; repudiatos in India Mace-
 dones/ vt qui imperfectā adhuc militiā detrectarēt/
 ipsiusq; gloriā abijcerent: ad Liberī patris iras om-
 nino referre solebat. Androcides authore Plinio sa Androcī-
 pientia darus/ ad Alexandrum Magnum scripsit: des.
 intemperantiam illius cohūbens. Vinum potaturus
 rex: memēto te bibere sanguinē terræ. Sicut venenū
 est homīni cicuta: ita & vinū. Cuius præceptis si ille
 obtemperasset: profecto amicos in temulentia non
 occidisset. Asclepiades quoq; dicere solit⁹ est. Super Asclepias-
 mēsam/ prima crathera ad sitim pertinet/ secūda ad des.
 hilaritatem/ tertiā ad voluptatē/ quarta ad insaniā.
 Porro Anacharsis Scythia dicebat/ vitē tres vuas Anachar-
 ferre: primā voluptatis/ secundā ebrietatis/ tertiā sis.
 mœroris. quo delignauit ex vini largius hausti vo-
 luptate sequi ebrietatem/ ebrietatis autē comitē esse
 mœrorem & poenitudinē. Ad hęc/ Plato ī tertio li- Plato.
 bro de Republica scriptū reliquit/ q̄ male ac turpis
 disciplinē in ciuitate nulla potest maior cōiectura ca
 F. ij.

De vera

pi:q̃ q̃ iudicibus & medicis indigeat. Hoc enī nō le-
 ue est intēperantiæ argumentū: illud vero iniustitię.
 Nanq; hominēs medicis vt plurimū indigēt/ob lu-
 xum in victu & nimīū opīpara cōiuiia: quibus de-
 grauata natura decidit a bona valitudine. Cuius q̃
 Bragmani dē rei & id indicio est/ q̃ Bragmani apud Indos fe-
 runtur diuturnę admodū esse vitę/et viuacē explē-
 re etatē: ob singularē victus frugalitatē qua vtūtur.
 nam solis terrę frugibus victitant cū tanta modera-
 tione: vt nulla morborū molestia/ toto vitę tempore
 afflētetur/ nec vllus apud eos medicinę sit vsus. So-
 la vtiq; apud eos medela & sanitatis cōseruatricē:
 est parsimonia & victus tenuitas. Suo ipsi exemplo
 produnt/ a veritate absonū nō esse quod asserit Boe-
 tius: naturam scilicet paucis/ minimisq; contentam
 Seneca: esse. Quod & Seneca approbat/ cum dicit. Panē &
 aquam natura desyderat: nemo ad hæc pauper est.
 Et Lucanus id ipsum graphice expressit in quarto
 Pharsaliæ: ita mensarū luxum damnans.
 Lucanus. O prodiga rerum
 Luxuries: nunq̃ paruo contenta paratu.
 Et quęsitorum terra/ pelagoq; ciborum
 Imperiosa fames: & lautę gloria mensæ.
 Discite q̃ paruo liceat producere vitam:
 Et quantum natura petit. Deinde subiungit.
 Satis est populis/ fluuiisq; ceresq;
 Horatius. Consonat eidem Horatius/ dicens.
 Ieiunus stomachus raro vulgaria temnit.
 Rursum idem. Cum sale panis
 Latrantem stomachum bene leniet.
 Cicero. Vnde vt author est Cicero in Tusculanis libro quī-
 Darius. to/ Darius in fuga cum aquā turbidam & cadaue-

ribus inquinatam bibisset: negauit vnq̃ se bibisse ius
 cnudius. Cui prædare respondit vnus ex circũstan-
 tibus/ id ea causa factũ esse: quia antea nunq̃ sitiens
 biberat. Similiter Ptolemæo peragrati Aegyptum **Ptolemæus**
 (comitibus ipsum nõ consecutis) cū cibarij causa so-
 lus panis datus esset: nichil (vt ait) visum illi fuit eo
 esculento delectabilius. Neq̃ id iniuria. Nā optimũ
 cibi cõdimentũ est/ fames. Proinde authore Laertio/ **Laertius.**
 interrogatus Diogenes philosophus quæ hora esset **Diogenes.**
 comestationi congrua: probe respondit. habenti qd̃
 comedat: hora est congrua/ cum famescit. non ha-
 bentĩ vero: cum habere potest. Eadẽ quoq̃ ratione/
 vt supradictõ in Tusculanis loco memorat etiã Ci- **Cicero.**
 cero: cū Dionysius tyrannus cenasset: negauit se de **Dionysius**
 lectatum esse in cibo. Respõdit coquus. Minime mi-
 rum: quia cõdimenta deficiunt. Qui cum quæreret/
 quæ essent illa: respõdit. labor/ sudor/ cursus/ fames/
 sitis. talibus enĩ/ Lacedæmoniorũ epulæ conditũtur.
 ¶ Q̃ fugienda sit nobilibus luxuria/ et colēda pro-
 borum virorum consortia. **CAP. XX.**

Etum certe est quod dicit Valerius: **Valerius.**
 a Libero patre ad incõcessam venerẽ **Therëtius.**
 proximũ intemperantiæ gradũ esse.
 quod & Comicus astruit dicēs: q̃ si
 ne cerere & bacho friget venus. Idẽ
 cõprobat sacer Hieronymus. Vẽter **Hieronymus.**
 (inquit) mero estuans/ cito despumat in libidinẽ.
 Rursum idẽ. Ventrẽ distentum cibo: voluptas se-
 quitur genitaliũ. Et i epistola ad Furiã. Nõ Aeth-
 nei ignes/ nõ Vulcania tellus/ nõ Vesuuius & Olym-
 pus tantis ardoribus estuant: vt iuueniles medullæ
 vino pleng/ & dapibus inflāmatę. Deniq̃ in secũdo

De vera

libro cōtra Iouinianum. Esus carniū & potus vini/vētrisq; saturitas: seminaria sunt libidinis. Quo circa exacta cuiq; habenda est moderatio cibi & potus: ne in libidinis venereę sentinam incidat/ ne huius Scyllę rapacis/et Charybdis horrēdę voragine absorbeat. A qua qui claris effulget natalibus/ & nobili genere natus est/ si verę nobilitatis stemmate vult inclarescere: sibi sūmopere cauere debet. ne scilicet vitam suā foedis libidinibus cōtaminet/ ne pruriētium voluptatū titillātibus illiciatur blandicijs: ne deniq; insidiosis carnis illecebris colla subiiciat/ aut manus det victas. quoniā hęc blāda pestis/ bona externa profuse dissipat/ corpori pariter & animæ plurimū incōmodat/ partem obscurat gloriā/ & clarū/celebreq; prius nomen obtenebrat. ¶ Quia primis pecuniā & opes profundat hoc prædulci melle tinctū venenū/ignorat nemo: qui i sacra Euāgelij lectione versatus legerit filiū prodigum a patre digressum/ substantiā suam omnē cum meretricib; cōsumpsisse/ & deinde ad extremam redactum inopiā/ omniūq; rerum nudum/ siliquas porcorū in cibum expetiuisse. Id & beatus Augustinus asserit dicens. Luxuriā est inimica deo/ inimica virtutibus/ perdit omnē substantiā: & ad præsens voluptate delinens/ futurā nō sinit cogitare paupertatē. Deinde q; corpori magnopere officiat hęc dira lues: ex Aristotele in septimo Politicorū perspectū habetur/ ibidem dicēte/ q; masculorū corpora crescere impediuntur: si adhuc augente corpore/ rei venereę intendāt. Itaq; naturale & legitimum corporis incrementum impedit intempestiua et præmatura venus. Insuper & vitam reddit correptiorem. Tradit enim Aristot

Quæ &
quot mala
proueniūt
ex luxuria.

Luce. 15.

Augustin⁹

Aristoteles
cap. 16.

teles in libro de longitudine & breuitate vitæ/passer
 res breuiusculę esse vitæ: q̃ salaces sint/& in venerē
 proni. Mulo vero diuturniorem esse vitam q̃ equo:
 q̃ nullus illi sit veneris vsus. Nascuntur etiam ex li
 bidine venerea morbi q̃ plurimī & grauissimī. Hīnc Iuuenalis.
 subitę mortes/atq; intestata senect⁹. Quod nō sub
 tituit Cicerō ī libro de senectute dicēs. Libidinosa/ Cicerō:
 intēperansq; adolescētia: effoetū corpus tradit sene
 ctutī. Animo vero humano/multo graui⁹ nocet hęc
 pestifera tabes. Nā ipsum prorsus hēbetat/effoemi
 nat/& emollit: neq; nominis neq; proprię famę/ra
 tionem habere quēq; sinēs/cæca pariter & excęcans.
 Brutescentem nimirū reddit hominē/stolidę pecudī
 persimilē: quinimo brutorū cōditione inferiorē/deo
 4 pariter & hominibus inuisū ac odiosum. Postremū
 q̃ partā egregijs ante rebus gestis gloriā/illustresq;
 triūphos tollat hęc obscura nebula: exēplo nobis est Hānibal.
 Hānibal. qui post Ticinū clara nobilitatū victoriā/
 Trebiā/Thrasumenū & Cannas/Cāpana luxuriā
 corruptus: ita vino & venere solutus defluxit/vt fa
 ctus sui dissimilis pristinam bellicā laudis gloriā
 omnino labefactarit/& amiserit. Quēadmodū dicit Valerius:
 Valerius:
 Cāpana luxuriā/perq; vtilis ciuitati Rho
 manę fuit. Inuictum enim armis Hannibalem ille
 cebris suis complexa: vincendam Rhomano militi
 tradidit. ¶ Porro vt exitiale illud venenum cautius
 euitetur: fugienda sunt totis viribus/iners ocium/
 somnolentiā/crapula/& quotidiana muliercularum
 confortia / crebraq; contubernia. quorum postre
 mum: omniū facillimē incautum hominem precipi
 tare solet in triste libi dinis barathrū. Dicit enim sa
 piens. Nunquid potest homo abscondere ignem in Prouer. 6.
 F. iij.

De vera

Ecci. 9.

sinu suo: vt vestimenta illius non ardeant: aut ambulare super prunas: vt non comburantur plātæ eius: Sic qui ingreditur ad vxorem proximi sui: non erit mundus cum tetigerit eam. Et Ecclesiasticus. Virginem ne conspicias: ne forte scandalizeris in decore illius. Auerte faciem tuam a muliere cōpta: & ne circūspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi perierūt: & ex hoc cōcupiscētia quasi ignis exardescit. Speciem mulieris aliene multi ammirati: reprobī facti sunt: colloquiū enī illius quasi ignis exardescit. Veniat castitatis amatorib⁹ in mētē/ ipsius.

Dina.
Sampson.
Dauid.
Salomon.
Holofernes.
Ioannes.
Baptista.

Dinæ raptus/ Sāpsonis interitus/ Dauid lapsus/ Salomonis ruina/ Holofernīs cēdes/ abscisū sancti Ioannis Baptistæ caput: & pleraq; alia priscorum exēpla/ ex sacris deprompta literis/ aut gētiliū historijs. quæ sole clarius produnt/ quanta viris impendeant occasione mulierū discrimina: si minus cauti fuerint/ ab his sibi cauere tēdiculis/ has euadere mulcīpulas/ & decipula effugere quæ tantos viros illaquearunt. Idem præclare monet Isidorus dicens. Si vis a fornicatione esse tut⁹: esto a muliere/ corpore & visione discretus. Circa serpentem enim non eris diu illesus. ante ignem consistēs & proximus: a periculo diu tutus nō eris. licet ferreus sis/ aliquādo dissolueris. Ferreas enim mētes (vt ait Hieronymus) libido domat.

Hieronymus.

Quinpotius repudiata scēminarū familiaritate/ q̄ supra q̄ dici possit/ periculosa sit: frequētanda sunt tibi studiosius mi Iacobe bonorum/ probatorumq; virorum consortia/ quorum assiduo colloquio prudentior/ & exemplo melior euadere possis. quemadmodum scribit Cicero ita se a patre deductum fuisse ad Sceuolam virum utiq; grauissimum/ sumpta viri,

Cicero.
Sceuola.

li toga: vt quoad posset & liceret/ a senis latere nunq̃
 discederet. Cuius quidem exemplo: adolescentes co-
 lere sapientes assueſcāt/ illorum dictis aures diligen-
 ter adhibeant / eorumq; facta imitari pro viribus
 contēdant. Nam vt testatur sapiens in Prouerbijis. Prouer. 13.
 Qui cum sapiētibus graditur : sapiens erit. amicus
 stultorum similis efficietur. Hoc etiam præclare nos
 admonet Ecclesiasticus dicēs. In multitudine prudē Eccī. 6.
 tium presbyterorum sta/ & sapientiæ illorum ex cor-
 de coniungere: vt omnem narrationem dei possis au-
 dire/ & proueria laudis nō effugiant a te. Et si videris
 sensatū: euigila ad illū/ & grad⁹ ostiorū illius ex-
 terat pes tuus. Neq; hæc sola tibi cura incūbit/ vt de-
 clines mulierum conuersationem saluti animæ perni-
 ciosam: sed & prauorum etiam virorum auerſeris so-
 cietatem/ tanq̃ exitialem & pestilentem. quoniam vt Eccī. 13.
 ait sapiēs: qui tetigerit picem/ inquinabitur ab ea. &
 qui cōmunicauerit superbo: induet superbiam. Vnde
 Pythagoras monuit/ ab animalibus quæ nigricātes
 habent caudas abstinendum esse. eo designans eni-
 gmate: a sodalītio eorum qui atram & deformem vi-
 cijs agunt vitam/ esse cauendum. quoniam affecta-
 tores suos inficiunt improbitatis suæ exemplo/ & ad
 sua pertrahunt scelera. E diuerso boni/ cōtubernalēs
 suos reddunt virtutum suarum imitatione ad bonū.
 alacriores/ promptiores/ & expeditiores. Id luculen- Ambrosi⁹.
 ter beatus Ambrosius in secundo libro Officiorum Cap. 20.
 attestatur dicens. Plurimum itaq; prodest vnicuiq;
 bonis iungi. Adolescentibus quoq; vtile: vt claros &
 sapientes viros sequātur. quoniā qui concreditur sa-
 pientibus: sapiens est. qui autem cohæret imprudē- Prouer. 13.
 tibus: agnoscitur. Et ad instructionē itaq; bonis iun-

De vera-

gi plurimū proficit: et ad probitatis testimoniū. Ostēdunt enim adolefcētes: eorum se imitatores esse quibus adheferint. & ea conualefcit opinio: q̄ ab ijs viuēdi acceperint similitudinē/ cum quibus conuersandi hauserint cupiditatē. Quod deinde ibidem compluribus veteris & noui testamenti comprobat exemplis/ adolefcētes scilicet grandioribus natu & præclaris viris consuetudine iunctos: ad magnā virtutis frugē demum peruenisse. Eos hic nominatim exprimere dedita opera omitto: vt ex ipso potius fōte q̄ riuulo hauriātur. Sunt & alia permulta virtutū officia: quæ ipsam quoq̄ nobilitatē decent ac mirifice adornant. Verū quoniā ea ex moralibus disciplinis (quas non ignauiter didicisti) & sacrarum literarum præceptis/ haud difficile colligi possunt: ab illis explicādis cōsulto superfedemus. satis in te nostro esse factum officio rati: si præcipuas & primores virtutes quæ ad nobiliū spectant ornamentum/ breuibus perstrinxerimus. hæc siquidem consequio quodam cæteras secum trahēt/ sibiq̄ asciscent comites: vt sunt virtutes omnes vinculo quodam mutæ societatis connexę. reddentq̄ suos alumnos animi nobilitate spectabiles/ & demum fœlicitate præclaros. Quod et tibi/ & omnibus qui generoso animo ad meliora contendunt: summopere optamus.

Opusculi Peroratio.

Aec ad nobilitatis complemētū/ virtutemq̄ incitamenta/ mi Iacob tibi non solum doctrinali/ sed etiam hortatorio sermone perstrinxi: te ipsū scpius compellās/ & quasi præsentem admonitorijs verbis alloquēs/ sicut in Officijs Ci

cero Marcū filiū nōnūq̃ iterpellat. Q d̃ eā ob rē a me
factū dinoscas. Nā cū a Reuerendo in Christo pa-
tre ac domino/Iacobo Ambasiano/dignissimo Epi-
scopo Claromōtano/patruo tuo cū primis eximio/
superioribus annis designatus fueri tibi moderator/
ad literariā tenerioris tuæ ætatis institutionē/ad ias-
ciēda grāmatices fūdamēta/explicādasq; tibi mora-
les disciplinas: neq; meam in te operam/oleumq; (vt
aiūt)perdiderim. cū a nobis nuper digressus es/et ad
militiam bellicam euocatus: volui post tuam abītio-
nem hoc te libello familiarius affari/perinde atq; tibi
præsēs essem. & ea tuis aurib⁹ instillare monita: quę
si coram tecum agerem/tibi pro meo certe officio in-
culcare deberem. Enimvero quoniam michi datum
non est/tecum diutius (quod utiq; voluissē) ver-
sari: studui scriptis explere/quod voce amplius non
potui. Et quoniā loca magno nos interstitio dirimūt
atq; disseparant: enixus sum saltem animo tibi stri-
ctius coniungi/& literario internuncio tecum verba
facere. Deniq; quoniā auribus haurire verba mea/ tibi
posthac negatum est: effeci pro viribus/vt eorum
loco/vel exaratum hunc codicillum oculis perlustra-
res/atq; hac ratione/meo te semper ad virtutem hor-
tādi officio vtcūq; satisfacerē. Existima igitur cū hac
euolues/oculisq; percurtes: me tibi præsētem assiste-
re/atq; ista virtutū hortamēta sedulo ore deprome-
re. Ita opusculum hoc lectites/perinde ac me coram
loquentem audires: & quę tibi ad probitatē compa-
rādā conducūt/assidue suggerentem. Efficiet enim
hic animi affectus/per frequētem nominis tui inter-
pellationē/ in teipso inter legendum excitatus: & le-
torem lectionem/& acriorem ardorem ad ea opere

De vera

cōplēda quotū admoneris. Siq̄ dē ita natura cōpara
tū est/vsuq̄ venire cōspicimus/vt iucūdiōra nobis &
gratiora sint monita: quæ ab amicissimo cognoscim⁹
animo p̄fecta/et cū suauiloquētia dulciq̄ alloq̄o ex
plicata/vt ab affabilitate/humanitateq̄ p̄ficisci cēseā
tur. quā prę se fert sermo: ad eū qui admonet nomi
nati expressū/habit⁹. Habet enī nescio qd dulcoris
& tenerioris affectus: nominatio propria ei⁹ ad quē
verba facim⁹. beniuolum loquentis animū vberius
testificatur/& eius ad quem verba diriguntur pene
tralia cordis longe efficacius permouet: q̄ si genera
lis tantūmodo habeat sermo/ & illi & cæteris adeq̄
que cōpetens. ¶ Cæterū elaborauī præsens opuscu
lum varietate respergere: tum sententiārū ex proba
tis authoribus depromptarū/tum exemplorum ex
sacris literis/aut gentiliū libris desumptorū. quo
niam omni operi plurimū ornat⁹ & gratiæ solet af
ferre varietas/copia/vbertas:& minime fastidiosa/
tediūue ingerēs diuersitas. Nō aspernat⁹ sum in eo
poetarum carmina/oratorūq̄ dicta. quia prācipuū
eorum qui cōmendati sunt id genus authorum/stu
dium fuit: suis scriptis homīnes ad virtutes prouo
care/& detertere a vicijs. Philosophorum quoq̄ nō
prætermisi sententias: q̄ luculentius & grauius de
virtute/eiusq̄ officijs q̄ cæteri differunt. Antiquorū
itidem historias de industria intermiscui: quoniam
exempla plus habēt ponderis & momenti ad mo
uendos animos q̄ verba. Sanguine vero tibi coniu
ctorum acta tibi interdum cōmemorauī: non qui
dem assentandi studio/aut ea prædicandi quæ libe
ter audias/sed prouocandi teipsum alacrius ad illo
rum imitationem. Si enī minori Africano maior/

si maiori pater/patruusq; exēpla domestica præbue-
re ad bellicæ fortitudinis laudem adipiscēdam:quid
recta tuorum emulatio non conferet tibi ad assequē-
dam virtutē? Si teste Satyrico:velocius & citius nos
Corrumpunt viciorū exempla domestica/magnis *Iuuenalis.*
Cum subeunt animos authoribus:

cur ex opposito nos ardentius non inflāmabunt vir-
tutum exempla domestica?quæ vt proxima nobis:
ita & gratissima sunt. Sanctorum etiā patrum qui
doctrina celebres nostram religionem insigniter illu-
strarunt/citavi sæpius testimonia:quoniam probatis-
simi sunt magistri eorum quæ ad bene viuendū con-
ferunt. Demum ex sacris literis cum sententiās tū ex-
empla deprompta/ in mediū sparsim adduxi:q̃ ille
liber sit vitæ/virtutūq; omnium arca atq; promptua-
riū. Omnis enim scriptura(vt dicit apostolus ad Ti-
motheum) diuinitus inspirata:vtilis est ad docendū/
ad arguendum/ad corripiendum/ad erudiendum in
iustitia:vt perfectus sit homo dei ad omne opus bo-
num instructus. Stilum vero/dicendiq; characterem
ita temperaui:vt apertissimo sermone contextus/fa-
cile ab omnibus capi possit. Reliquū est mi Iacobe:
vt hæc libenter legas/lecta altiori mente recōdas/re-
conditaq; ad opus & actionem accommodes. Hæc
enim via/veram nobilitatem tandem assequeris. Va-
le sc̃elix/& tui Iudoci perpetuo memor.

¶ Completū in alma Parisiorum Academia:anno
Domini/virtutū & sciētiarum authoris/millesimo/
quingentesimo/duodecimo/septimo Calēdas Septē-
bres. Per Hēricū Stephanū artis ipressorię industriū
opificem:ex opposito Scholę Decretorū habitantē.

De vera

Fo.	¶ Index capitum huius libelli.	Cap.
3	Quid nobilitas/ & quot eius species.	I
4	Quænam sit duarum primarum nobilitatis specierû adinuicem habitudo.	II
5	Adhuc de eodem/nobilitatem scilicet virtutis q̃ generis præstantiorem esse.	III
6	Qz nobilitas generis/ a virtutis splendore primâ acceperit originem.	IIII
8	Qz ob generis nobilitatem non est animo intus mestendum.	V
10	Quadruplicem nobilium & ignobilium cum genere tum virtute modum/ desumi posse.	VI
12	Qz filij virtute maiorum suorum & gloria prouocari debent ad res præclaras agendas /virtutemq̃ colendam.	VII
15	Nobilitatis & ignobilitatis vestigia/in animalibus rationis expertibus inueniri.	VIII
17	Qz generis nobilitas/scripturæ sacræ & probatorum authorum testimonio:hominem reddit commendabilem.	IX
18	Nobilitatem generis/vt vera & perfecta sit:virtutibus esse adornandam.	X
19	Qz nobilibus habenda est imprimis in deum religio/& diuini cultus reuerentia.	XI
22	Animi fastum/& tumidam aliorum despicientiâ/a nobilibus esse summopere deuitandâ.	XII
24	Qz nobiles fugere debent iniustam rapinam/ & in omnes iustitiam seruare.	XIII
27	Nobilibus iracundiam vitandam esse/& clementiam obseruandam.	XIIII
30	Nobiles a deieratione per dei & sanctorum nomen abstinere/summo studio debere.	XV

33 A ludis illiberalibus & inhonestis/ nobiles se
contineant. XVI

36 Ocium/torporem/& somnolentiam:a genero-
sis/nobilibusq; viris sumopere fugiendā. XVII

38 Q; nobiles a primis annis sunt literis instituē-
di/& sciētiæ p̄cipiēde studio adhibēdi. XVIII

40 Nobiles in victu parsimoniam seruare debe-
re/crapulamq; & ebrietatem fugere. XIX

43 Q; fugienda sit nobilibus luxuria:& colenda
proborum virorum consortia. XX

¶ Errata plerisq; in locis depræhensa/ & recognita.

Fo. Pagi. Li.

1. 2. eis. ~~p̄cōtatibus~~.legēdū p̄cōtātib⁹.

2. 1. mus. carthaceū scriben.chartaceum.

4. 1. vix. ~~vcoo~~.legēdū.voco.

10. 1. iane. literis.scribendum.litteris.

11. 1. co et. ~~ædins~~.legendum.æditos.

12. 1. Est in. æquis.scribendum.equis.

16. 2. Post. ~~Aethon~~.scribēdum.Aethon.

16. 2. pto. ~~Masinflla~~.legēdum.Masinflla.

19. 1. ador. sollicita.scribendum.sollicita.

23. 1. pe. semel. legendum.semel.

23. 1. vos. Idcirco audiendus est dicens. ~~le~~

gendum.Idcirco audiendus est Ecclesiasticus dicēs.

29. 2. lus. Aphricano.scriben.Africano.

30. 1. delita. nephāda.scriben.nefanda.

31. 1. tres. neq; per terrā.legēdū.neq; per.

45. 2. ptis. explicaadis.legēdū.explicadis.

Caterū supradicta errata:in cōpluribus folijs et ma-
iori fere parte sūt castigata/et ex officina emēdata.

F I N I S.

**Ioannis Multiuallis Tornacensis/ad lectores de-
casthicum carmen.**

Quæ sit nobilitas sincæra/quis indyctus ortus

Noscere si cupias:hoc manifestat opus.

Stemmata/virtutis placido clarescere nexu

Edocet:& mores/sanguinis esse decus.

Illustres itidem/quibus ipsa scientia cordi est:

Eximio dignos censet honore coli.

Qz præstans igitur virtus/& Palladis artes

Nobilitant hominem:differit iste liber.

Quem genere insignis/necnon ignobilis/æque

Perlege:quo vere nobilis esse queas.

Valete.

Österreichische Nationalbibliothek

+Z17453002

Österreichische Nationalbibliothek

+Z174578092

